

Warszawa, dnia 30 lipca 2014 r.

Poz. 1006

UMOWA RAMOWA

**o wszechstronnym partnerstwie i współpracy między Wspólnotą Europejską i jej państwami członkowskimi,
z jednej strony, a Republiką Indonezji, z drugiej strony,**

sporządzona w Dżakarcie dnia 9 listopada 2009 r.

W imieniu Rzeczypospolitej Polskiej

PREZYDENT RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

podaje do powszechnej wiadomości:

Dnia 9 listopada 2009 r. w Dżakarcie została sporządzona Umowa ramowa o wszechstronnym partnerstwie i współpracy między Wspólnotą Europejską i jej państwami członkowskimi, z jednej strony, a Republiką Indonezji, z drugiej strony, w następującym brzmieniu:

UMOWA RAMOWA

O WSZECHSTRONNYM PARTNERSTWIE

I WSPÓŁPRACY

MIĘDZY WSPÓLNOTĄ EUROPEJSKĄ

I JEJ PAŃSTWAMI CZŁONKOWSKIMI Z JEDNEJ STRONY

A REPUBLIKĄ INDONEZJI

Z DRUGIEJ STRONY

WSPÓLNOTA EUROPEJSKA,

zwana dalej „Wspólnotą”, oraz

KRÓLESTWO BELGII,

REPUBLIKA BUŁGARII,

REPUBLIKA CZESKA,

KRÓLESTWO DANII,

REPUBLIKA FEDERALNA NIEMIEC,

REPUBLIKA ESTOŃSKA,
IRLANDIA,
REPUBLIKA GRECKA,
KRÓLESTWO HISZPANII,
REPUBLIKA FRANCUSKA,
REPUBLIKA WŁOSKA,
REPUBLIKA CYPRYJSKA,
REPUBLIKA ŁOTEWSKA,
REPUBLIKA LITEWSKA,
WIELKIE KSIĘSTWO LUKSEMBURGA,
REPUBLIKA WĘGIERSKA,
MALTY,
KRÓLESTWO NIDERLANDÓW,
REPUBLIKA AUSTRII,
RZECZPOSPOLITA POLSKA,
REPUBLIKA PORTUGALSKA,
RUMUNIA,
REPUBLIKA SŁOWENII,
REPUBLIKA SŁOWACKA,

REPUBLIKA FINLANDII,

KRÓLESTWO SZWECJI,

ZJEDNOCZONE KRÓLESTWO WIELKIEJ BRYTANII I IRLANDII PÓŁNOCNEJ,

Umawiające się Strony Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską oraz Traktatu o Unii Europejskiej, dalej zwane „państwami członkowskimi”,

z jednej strony, oraz

RZĄD REPUBLIKI INDONEZJI,

z drugiej strony,

zwane dalej wspólnie „Stronami”,

ZWAŻYWSZY na tradycyjną przyjaźń między Republiką Indonezji a Wspólnotą oraz łączące je silne więzi historyczne, polityczne i gospodarcze,

MAJĄC NA UWADZE, że Strony przywiązują szczególne znaczenie do wszechstronnego charakteru ich wzajemnych stosunków,

POTWIERDZAJĄC przywiązanie Stron do przestrzegania zasad zawartych w Karcie Narodów Zjednoczonych,

POTWIERDZAJĄC zobowiązanie Stron do respektowania, promowania i ochrony zasad demokracji i podstawowych praw człowieka, praworządności, pokoju i sprawiedliwości międzynarodowej, zgodnie z postanowieniami m.in. Powszechnej deklaracji praw człowieka Narodów Zjednoczonych, statutu rzymskiego oraz innych międzynarodowych aktów prawnych dotyczących praw człowieka, w zakresie, w jakim obowiązują one obie Strony,

POTWIERDZAJĄC poszanowanie suwerenności, integralności terytorialnej oraz jedności narodowej Republiki Indonezji,

POTWIERDZAJĄC ich przywiązanie do zasad praworządności i dobrego zarządzania oraz ich dążenie do wspierania postępu gospodarczego i społecznego swoich narodów, przy uwzględnieniu zasady zrównoważonego rozwoju i wymogów związanych z ochroną środowiska,

POTWIERDZAJĄC, że najcięższe przestępstwa wzbudzające niepokój całej wspólnoty międzynarodowej nie mogą pozostawać bezkarne i że ci, którzy zostali oskarżeni o ich popełnienie, powinni zostać postawieni przed sądem, a w przypadku udowodnienia winy powinni ponieść należytą karę oraz że należy zapewnić skuteczne ściganie sprawców takich przestępstw poprzez podjęcie środków na poziomie krajowym i poprzez zacieśnienie współpracy międzynarodowej,

WYRAŻAJĄC swoje pełne zaangażowanie w zwalczanie wszystkich form transnarodowej przestępczości zorganizowanej i terroryzmu zgodnie z prawem międzynarodowym, w tym prawami człowieka, humanitarnymi zasadami dotyczącymi kwestii migracji i uchodźców oraz międzynarodowym prawem humanitarnym, a także w stworzenie skutecznej współpracy międzynarodowej i instrumentów zapewniających zwalczanie tych przestępstw,

MAJĄC NA UWADZE, że Strony uznają, iż przyjęcie odpowiednich międzynarodowych konwencji i innych odpowiednich rezolucji Rady Bezpieczeństwa Organizacji Narodów Zjednoczonych, w tym rezolucji RB ONZ nr 1540, stanowi podstawę zobowiązania całej międzynarodowej społeczności do zwalczania rozprzestrzeniania broni masowego rażenia,

UZNAJĄC potrzebę zarówno przyspieszenie procesu rozbrojenia, jak również większej skuteczności w wypełnianiu zobowiązań dotyczących nierozprzestrzeniania broni zgodnie z prawem międzynarodowym, m.in. aby wykluczyć niebezpieczeństwo związane z bronią masowego rażenia,

UZNAJĄC znaczenie Umowy o współpracy z dnia 7 marca 1980 r. między Europejską Wspólnotą Gospodarczą a Indonezją, Malezją, Filipinami, Singapurem i Tajlandią – państwami członkowskimi Stowarzyszenia Narodów Azji Południowo-Wschodniej (ASEAN) i późniejszych protokołów w sprawie przystąpienia,

UZNAJĄC znaczenie umacniania istniejących stosunków między Stronami, mając na względzie zacieśnienie współpracy między nimi oraz ich wspólną chęć do konsolidacji, pogłębienia i zróżnicowania wzajemnych stosunków w obszarach będących przedmiotem wspólnego zainteresowania, w oparciu o równość, niedyskryminację oraz poszanowanie środowiska naturalnego i wzajemne korzyści,

POTWIERDZAJĄC ich dążenie do zacieśnienia współpracy między Wspólnotą a Republiką Indonezji w oparciu o wspólne wartości i wzajemne korzyści, przy uwzględnieniu działań podejmowanych w kontekście regionalnym.

ZGODNIE z ich odpowiednimi przepisami ustawowymi i wykonawczymi,

UZGODNIŁY, CO NASTĘPUJE:

TYTUŁ I

CHARAKTER I ZAKRES ZASTOSOWANIA

ARTYKUŁ 1

Zasady ogólne

1. Poszanowanie zasad demokracji i podstawowych praw człowieka, określonych w Powszechnej deklaracji praw człowieka i innych międzynarodowych aktach prawnych dotyczących praw człowieka obowiązujących obie Strony stanowi fundament polityki wewnętrznej i międzynarodowej obu Stron oraz zasadniczy element niniejszej umowy.
2. Strony potwierdzają wspólne wartości określone w Karcie Narodów Zjednoczonych.
3. Strony potwierdzają swoje zobowiązanie do promowania zrównoważonego rozwoju, współpracy w celu sprostania wyzwaniom związanym ze zmianami klimatu oraz przyczynienia się do osiągnięcia milenijnych celów rozwoju.
4. Strony potwierdzają swoje zobowiązanie do respektowania deklaracji paryskiej z 2005 r. w sprawie skuteczności pomocy oraz zgadzają się co do zacieśnienia współpracy w celu dalszej poprawy wyników osiąganych w zakresie rozwoju.

5. Strony potwierdzają swoje przywiązanie do zasad dobrego zarządzania, zasad praworządności, w tym niezależności sądownictwa oraz walki z korupcją.
6. Wdrażanie umowy o partnerstwie i współpracy jest oparte na zasadach równości i wzajemnych korzyści.

ARTYKUŁ 2

Cele współpracy

W celu zacieśnienia stosunków dwustronnych Strony zobowiązują się prowadzić wszechstronny dialog i promować dalszą współpracę we wszystkich sektorach będących przedmiotem wspólnego zainteresowania. Ich wysiłki będą w szczególności miały na celu:

- a) nawiązanie współpracy dwustronnej i współpracy w ramach wszystkich odpowiednich regionalnych i międzynarodowych forów i organizacji;
- b) rozwój handlu i inwestycji między Stronami przynoszący wzajemne korzyści,
- c) nawiązanie współpracy we wszystkich dziedzinach handlu i inwestycji będących przedmiotem wspólnego zainteresowania w celu ułatwienia przepływu towarów i inwestycji oraz zapobiegania powstawaniu i usuwania przeszkód w handlu i inwestycjach, w tym w stosownych przypadkach w ramach bieżących i przyszłych inicjatyw regionalnych WE-ASEAN;

- d) nawiązanie współpracy w innych sektorach będących przedmiotem wzajemnego zainteresowania, szczególnie takich jak: turystyka, usługi finansowe, handel i cła; polityka makroekonomiczna, polityka przemysłowa i MŚP, społeczeństwo informacyjne; nauka i technologia; energia, transport i bezpieczeństwo transportu, edukacja i kultura, prawa człowieka, zasoby naturalne i środowisko, w tym środowisko morskie, leśnictwo; rolnictwo i rozwój obszarów wiejskich, współpraca w zakresie rybołówstwa i polityki morskiej; zdrowie; bezpieczeństwo żywności; zdrowie zwierząt, statystyka, ochrona danych osobowych, współpraca w zakresie modernizacji państwa i administracji państwowej oraz prawa własności intelektualnej;
- e) nawiązanie współpracy w kwestiach migracji, w tym migracji legalnej i nielegalnej, przemytu i handlu ludźmi,
- f) nawiązanie współpracy w zakresie praw człowieka i kwestii prawnych;
- g) nawiązanie współpracy w zakresie przeciwdziałania rozprzestrzenianiu broni masowego rażenia;
- h) nawiązanie współpracy w zakresie zwalczania terroryzmu i przestępstw międzynarodowych, takich jak produkcja nielegalnych narkotyków i ich prekursorów i handel nimi oraz pranie pieniędzy;
- i) zwiększenie obecnego i zachęcanie do przyszłego udziału obu Stron w odpowiednich ponadregionalnych i regionalnych programach współpracy;
- j) podniesienie rangi obu Stron w regionach drugiej Strony,
- k) promowanie porozumienia między obywatelami poprzez współpracę różnych podmiotów pozarządowych, takich jak niezależne ośrodki badawcze, środowisko uniwersyteckie, społeczeństwo obywatelskie oraz media, w formie seminariów, konferencji, kontaktów młodzieżowych i innych działań.

ARTYKUŁ 3

Przeciwdziałanie rozprzestrzenianiu broni masowego rażenia

1. Strony uznają, że rozprzestrzenianie broni masowego rażenia i systemów jej przenoszenia bez względu na to, czy jest to działalność państw, czy innych grup, stanowi jedno z największych zagrożeń dla stabilności i bezpieczeństwa w wymiarze międzynarodowym.
2. Strony zgadzają się w związku z tym na współpracę i udział w przeciwdziałaniu rozprzestrzeniania broni masowego rażenia i środków jej przenoszenia, dokładając starań poprzez przestrzeganie w pełni i wypełnianie na poziomie krajowym zobowiązań podjętych przez Strony w ramach traktatów i układów międzynarodowych o rozbrojeniu i nierozprzestrzenianiu, jak również innych wielostronnych porozumień i zobowiązań międzynarodowych na podstawie Karty Narodów Zjednoczonych. Strony zgadzają się, że te postanowienia stanowią zasadniczy element niniejszej umowy.
3. Strony zgadzają się również współpracować w zakresie wdrożenia międzynarodowych aktów o rozbrojeniu i nierozprzestrzenianiu broni masowego rażenia, obowiązujących obie Strony, a także podjąć działania w celu ich lepszego wdrażania, m.in. poprzez wymianę informacji, wiedzy fachowej i doświadczeń.
4. Strony zgadzają się współpracować i współuczestniczyć w przeciwdziałaniu rozprzestrzenianiu broni masowego rażenia i ich środków przenoszenia, poprzez podjęcie działań zmierzających do podpisania wszystkich innych odpowiednich instrumentów międzynarodowych, ich ratyfikacji, lub w stosownych przypadkach przystępowania do nich, a także ich pełnego wdrażania.

5. Strony zgadzają się również współpracować w celu stworzenia skutecznego systemu kontroli wywozu na poziomie krajowym w celu zapobiegania rozprzestrzenianiu broni masowego rażenia, kontrolując zarówno wywóz jak i tranzyt towarów związanych z bronią masowego rażenia, w tym ostateczne użycie technologii podwójnego zastosowania pod kątem broni masowego rażenia, oraz przewidując skuteczne kary w przypadku naruszenia kontroli wywozu.
6. Strony zgadzają się ustanowić regularny dialog polityczny, który będzie towarzyszył tym elementom i je konsolidował. Ten dialog może się odbywać na szczeblu regionalnym.

ARTYKUŁ 4

Współpraca prawna

1. Strony współpracują w kwestiach dotyczących rozwoju ich systemów prawnych, ustawodawstwa oraz instytucji prawnych, w tym ich skuteczności, szczególnie poprzez wymianę opinii i wiedzy fachowej, a także budowanie potencjału. W ramach swoich uprawnień i kompetencji Strony podejmują starania w celu rozwijania wzajemnej pomocy prawnej w sprawach karnych i przy ekstradycji.
2. Strony potwierdzają, że najcięższe przestępstwa budzące niepokój całej wspólnoty międzynarodowej nie mogą pozostawać bezkarne, i ci, którzy zostali oskarżeni o ich popełnienie, powinni zostać postawieni przed sądem, a w przypadku udowodnienia winy – ponieść należytą karę.
3. Strony zgadzają się współpracować przy wdrażaniu Dekretu prezydenckiego w sprawie krajowego planu działań dotyczących praw człowieka na lata 2004-2009, w tym przy przygotowaniach do ratyfikacji i wdrażania międzynarodowych aktów prawnych dotyczących praw człowieka, takich jak Konwencja w sprawie zapobiegania zbrodniom ludobójstwa i karania takich zbrodni czy Rzymski statut Międzynarodowego Trybunału Karnego.
4. Strony zgadzają się, że korzystne byłoby prowadzenie dialogu w tej kwestii.

ARTYKUŁ 5

Współpraca przy zwalczaniu terroryzmu

1. Strony zgadzają się współpracować przy zapobieganiu aktom terroryzmu i zwalczaniu takich aktów, potwierdzając znaczenie walki z terroryzmem, zgodnie z obowiązującymi konwencjami międzynarodowymi, w tym instrumentami dotyczącymi praw człowieka i międzynarodowym prawem humanitarnym, jak również własnymi odpowiednimi przepisami ustawowymi i wykonawczymi, równocześnie biorąc pod uwagę Globalną Strategię Zwalczania Terroryzmu ONZ, zawartą w rezolucji Zgromadzenia Ogólnego Narodów Zjednoczonych nr 60/288 z dnia 8 września 2006 r., a także wspólną deklarację UE-ASEAN z dnia 28 stycznia 2003 r. dotyczącą współpracy w celu zwalczania terroryzmu.

2. Strony współpracują przy zwalczaniu terroryzmu w ramach wdrażania rezolucji nr 1373 Rady Bezpieczeństwa ONZ oraz innych odpowiednich rezolucji ONZ, konwencji międzynarodowych i instrumentów obowiązujących obie Strony, m.in. poprzez:

- wymianę informacji o grupach terrorystycznych oraz ich sieciach wsparcia zgodnie z prawem międzynarodowym i krajowym;
- wymianę opinii o środkach i metodach stosowanych w celu zwalczania terroryzmu, w tym w dziedzinie szkoleń oraz technologii, oraz wymianę wiedzy fachowej związanej z zapobieganiem terroryzmowi;

- współpracę w zakresie egzekwowania prawa, uściślenie ram prawnych oraz eliminowanie warunków sprzyjających rozprzestrzenianiu się terroryzmu;
- współpraca przy wspieraniu kontroli granic i zarządzania granicami, usprawnienie budowania potencjału poprzez tworzenie sieci kontaktów, organizowanie szkoleń i programów edukacyjnych, wizyt urzędników wysokiego szczebla, przedstawicieli środowisk akademickich, analityków i przedstawicieli podmiotów terenowych oraz organizowanie seminariów i konferencji.

TYTUŁ II

WSPÓŁPRACA W RAMACH ORGANIZACJI REGIONALNYCH I MIĘDZYNARODOWYCH

ARTYKUŁ 6

Strony zobowiązują się wymieniać opinie i współpracować w ramach regionalnych i międzynarodowych forów i organizacji takich jak Organizacja Narodów Zjednoczonych, dialog UE-ASEAN, forum regionalne ASEAN, dialog Azja-Europa, Konferencja Narodów Zjednoczonych ds. Handlu i Rozwoju oraz Światowa Organizacja Handlu (WTO).

TYTUŁ III

WSPÓŁPRACA DWUSTRONNA I REGIONALNA

ARTYKUŁ 7

1. We wszystkich sektorach objętych dialogiem i współpracą, które ustanawia się na mocy niniejszej umowy, oraz kładąc przy tym odpowiedni nacisk na kwestie objęte współpracą dwustronną, lub obie strony zgadzają się kontynuować powiązane działania na szczeblu dwustronnym, regionalnym lub poprzez połączenie obu tych wymiarów. Przy wyborze odpowiednich ram działania Strony będą dążyły do maksymalizacji uzyskanego wpływu na wszystkie zainteresowane strony oraz do umocnienia ich zaangażowania, przy jednoczesnym jak najlepszym wykorzystaniu dostępnych zasobów, uwzględnieniu politycznej i instytucjonalnej wykonalności oraz w stosownych przypadkach zapewnieniu spójności z innymi działaniami, w które zaangażowani są partnerzy Wspólnoty i ASEAN.

2. Wspólnota i Indonezja mogą odpowiednio postanowić o rozszerzeniu wsparcia finansowego na działania w ramach współpracy w dziedzinach objętych umową lub na działania powiązane, zgodnie z ich odpowiednimi procedurami finansowymi i zasobami. Współpraca ta może w szczególności obejmować organizację programów szkoleniowych, warsztatów i seminariów, wymianę ekspertów, badania i inne działania uzgodnione przez Strony.

TYTUŁ IV

WSPÓŁPRACA W ZAKRESIE HANDLU I INWESTYCJI

ARTYKUŁ 8

Zasady ogólne

1. Strony podejmują dialog na temat dwustronnego i wielostronnego handlu i kwestii związanych z handlem, mając na względzie zacieśnienie dwustronnych stosunków handlowych i rozwój wielostronnego systemu handlowego.
2. Strony zobowiązują się wspierać rozwój i zróżnicowanie wzajemnej wymiany handlowej w jak największym stopniu i w sposób przynoszący wzajemne korzyści. Strony zobowiązują się do stworzenia lepszych warunków wzajemnego dostępu do swoich rynków poprzez dążenie do eliminacji barier w handlu, w szczególności poprzez szybką likwidację barier pozataryfowych oraz podejmowanie działań poprawiających przejrzystość, z uwzględnieniem prac prowadzonych w tej dziedzinie przez organizacje międzynarodowe.
3. Uznając, że handel odgrywa istotną rolę w rozwoju oraz że pomoc w formie systemu preferencji taryfowych okazała się bardzo korzystna dla krajów rozwijających się, Strony starają się zwiększyć swój udział w konsultacjach dotyczących takiej pomocy w pełnej zgodności z zasadami WTO.
4. Strony informują się wzajemnie o rozwoju polityki handlowej i polityki w kwestiach związanych z handlem, takich jak polityka rolna, bezpieczeństwa żywności, zdrowia zwierząt, konsumencka, polityka w zakresie niebezpiecznych substancji chemicznych oraz zarządzania odpadami.

5. Strony wspierają dialog i współpracę w celu rozwijania stosunków handlowych i inwestycyjnych, w tym zapewniają budowanie potencjału technicznego w celu rozwiązywania problemów, w dziedzinach o których mowa w art. 9-16.

ARTYKUŁ 9

Kwestie sanitarne i fitosanitarne

Strony prowadzą rozmowy i wymieniają informacje na temat prawodawstwa, certyfikacji i procedur kontrolnych, szczególnie tych objętych ramami porozumienia WTO w sprawie zagadnień sanitarnych i fitosanitarnych, Międzynarodowej Konwencji Ochrony Roślin, Międzynarodowego Biura Epizootycznego oraz Komisji Kodeksu Żywnościowego (CODEX Alimentarius).

ARTYKUŁ 10

Bariery techniczne w handlu

Strony wspierają wykorzystywanie międzynarodowych norm oraz współpracują i wymieniają informacje dotyczące norm, procedur oceny zgodności i przepisów technicznych, szczególnie w ramach porozumienia WTO w sprawie barier technicznych w handlu.

ARTYKUŁ 11

Ochrona praw własności intelektualnej

Strony współpracują w zakresie sposobów poprawy i egzekwowania ochrony własności intelektualnej oraz wykorzystywania tej własności w sposób oparty na najlepszych praktykach, a także w celu większej popularyzacji wiedzy na ten temat. Współpraca taka może obejmować wymianę informacji i doświadczeń w kwestiach takich, jak: praktyka, promocja, popularyzacja, usprawnianie procedur, zarządzanie, harmonizacja, ochrona i skuteczne stosowanie praw własności intelektualnej, zapobieganie nadużywaniu takich praw oraz walka z podrabianiem i fałszerstwem.

ARTYKUŁ 12

Ułatwienia w handlu

Strony dzielą się doświadczeniami i badają możliwości ułatwienia przywozu, wywozu i innych procedur celnych, zwiększenia przejrzystości przepisów handlowych oraz rozwijania współpracy celnej, w tym mechanizmów wzajemnej pomocy administracyjnej; Strony dążą także do zbieżności poglądów i wspólnych działań w kontekście inicjatyw międzynarodowych. Strony zwrócą szczególną uwagę na zwiększenie wymiaru bezpieczeństwa handlu międzynarodowego, w tym usług transportowych, oraz na zapewnienie równowagi między ułatwieniami w handlu a walką z nadużyciami finansowymi i nieprawidłowościami.

ARTYKUŁ 13

Współpraca celna

Bez uszczerbku dla innych form współpracy prowadzonej w ramach niniejszej umowy, obie Strony wyrażają swoje zainteresowanie możliwością zawarcia w przyszłości protokołu o współpracy celnej, w tym wzajemnej pomocy, w ramach instytucjonalnych określonych w niniejszej umowie.

ARTYKUŁ 14

Inwestycje

Strony wspierają większy przepływ inwestycji poprzez rozwój atrakcyjnych i stabilnych warunków dla wzajemnych inwestycji dzięki konsekwentnemu dialogowi, którego celem jest umacnianie zrozumienia i współpracy w zakresie inwestycji, badanie mechanizmów administracyjnych ułatwiających przepływy inwestycji oraz promowanie stabilnych, przejrzystych, otwartych i niedyskryminacyjnych warunków dla inwestorów.

ARTYKUŁ 15

Polityka konkurencji

Strony promują skuteczne wdrażanie i stosowanie zasad konkurencji oraz rozpowszechnianie informacji w celu wspierania przejrzystości oraz pewności prawnej dla przedsiębiorstw działających na rynkach drugiej strony.

ARTYKUŁ 16

Usługi

Strony rozpoczną konsekwentny dialog mający na celu w szczególności wymianę informacji o swoich wewnętrznych regulacjach i przepisach, wspieranie dostępu do rynków drugiej strony, wspieranie dostępu do kapitału i technologii oraz wspieranie handlu usługami między oboma regionami i na rynkach krajów trzecich.

TYTUŁ V

WSPÓŁPRACA W INNYCH SEKTORACH

ARTYKUŁ 17

Turystyka

1. Strony współpracują w celu lepszej wymiany informacji i ustanowienia najlepszych praktyk, tak aby zapewnić zrównoważony rozwój turystyki zgodnie z ogólnym kodeksem etyki w turystyce opracowanym przez Światową Organizację Turystyki oraz z zasadami zrównoważonego rozwoju stanowiącymi podstawę Agendy 21 na poziomie lokalnym.

2. Strony mogą rozwinąć współpracę w zakresie ochrony i zwiększania potencjału dziedzictwa naturalnego i kulturalnego, łagodzenia negatywnych skutków turystyki oraz większego pozytywnego wkładu branży turystycznej w zrównoważony rozwój społeczności lokalnej, m.in. poprzez rozwój eko-turystyki, przestrzeganie integralności i interesów lokalnych społeczności oraz lepszych szkoleń w branży turystycznej.

ARTYKUŁ 18

Usługi finansowe

Strony zgadzają się na rozwijanie współpracy w zakresie usług finansowych, zgodnie ze swoimi potrzebami i w ramach odpowiednich programów i regulacji prawnych.

ARTYKUŁ 19

Dialog w sprawie polityki gospodarczej

1. Strony zgadzają się na współpracę w promowaniu wymiany informacji i wymiany doświadczeń na temat panujących u nich trendów gospodarczych i politycznych, jak również wymiany doświadczeń dotyczących polityki gospodarczej, także w ramach regionalnej współpracy i integracji gospodarczej.

2. Strony dążą również do pogłębienia dialogu między swoimi władzami w zakresie kwestii gospodarczych, które zgodnie z uzgodnieniami Stron mogą obejmować takie obszary jak polityka pieniężna, polityka fiskalna (w tym podatki), finanse publiczne, stabilizacja makroekonomiczna oraz zadłużenie zagraniczne.
3. Strony uznają znaczenie większej przejrzystości i wymiany informacji w celu ułatwienia wdrażania środków zapobiegających uchylaniu się od płacenia podatków lub unikaniu ich płacenia, w ramach obowiązujących u nich przepisów. Strony zgadzają się poprawić współpracę w tej dziedzinie.

ARTYKUŁ 20

Polityka przemysłowa i współpraca w sektorze MŚP

1. Strony, biorąc pod uwagę swoją politykę gospodarczą i swoje cele, zgadzają się promować współpracę w zakresie polityki przemysłowej we wszystkich dziedzinach uznanych za właściwe, w celu zwiększenia konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP), między innymi poprzez:
 - wymianę informacji i doświadczeń w zakresie stwarzania ogólnych warunków dla poprawy konkurencyjności MŚP;
 - promowanie rozwoju kontaktów między podmiotami gospodarczymi, zachęcanie do wspólnych inwestycji oraz zakładanie wspólnych przedsiębiorstw i sieci informacyjnych, w szczególności w ramach istniejących programów horyzontalnych Wspólnoty, stymulujące zwłaszcza transfer technologii i know-how pomiędzy partnerami;

- ułatwienie dostępu do źródeł finansowania i rynków, zapewnienie informacji i wspieranie innowacji poprzez wymianę dobrych praktyk w dostępie do źródeł finansowania dla małych i średnich przedsiębiorstw;
 - wspólne projekty badawcze w wybranych branżach przemysłu oraz współpraca w zakresie norm, procedur oceny zgodności oraz regulacji technicznych, zgodnie z wzajemnymi uzgodnieniami.
2. Strony ułatwiają i wspierają odpowiednie działania prowadzone przez sektor prywatny obu stron.

ARTYKUŁ 21

Spółczeństwo informacyjne

Uznając, że informacja i technologie komunikacyjne są ważnymi elementami współczesnego życia oraz posiadają ogromne znaczenie dla rozwoju gospodarczego i społecznego, Strony dążą do współpracy w tych dziedzinach, koncentrując się między innymi na:

- a) ułatwieniu kompleksowego dialogu regionalnego na temat różnych aspektów społeczeństwa informacyjnego, w szczególności na temat strategii łączności elektronicznej i odpowiednich uregulowań, w tym na temat usług powszechnych, licencjonowania, ogólnych zezwoleń, ochrony prywatności i danych osobowych, oraz na temat niezależności i skuteczności organów regulujących wspomniane kwestie;
- b) wzajemnym połączeniu i interoperacyjności sieci funkcjonujących i usług świadczonych we Wspólnocie, Indonezji i Azji Południowo-Wschodniej;

- c) ujednoczeniu i rozpowszechnieniu nowych technologii informacyjno-komunikacyjnych;
- d) wspieraniu współpracy w zakresie badań między Wspólnotą a Indonezją w dziedzinie technologii informacyjno-komunikacyjnych;
- e) wspólnych projektach badawczych w dziedzinie technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK);
- f) kwestiach/aspektach bezpieczeństwa technologii informacyjno-telekomunikacyjnych.

ARTYKUŁ 22

Nauka i technologia

1. Strony zgadzają się współpracować w zakresie nauki i technologii w obszarach będących przedmiotem wspólnego zainteresowania, takich jak energia, transport, środowisko naturalne oraz zasoby naturalne i zdrowie, przy uwzględnieniu własnej polityki.
2. Celami takiej współpracy jest:
 - a) wspieranie wymiany informacji i know-how z zakresu nauki i technologii, w szczególności na temat wdrażania zasad i programów;
 - b) promowanie trwałych stosunków między społecznościami naukowymi, ośrodkami badawczymi, uczelniami i sektorem przemysłu Stron;

- c) wspieranie szkoleń pracowników;
 - d) promowanie innych form wzajemnie uzgodnionej współpracy.
3. Współpraca może przybrać formę wspólnych projektów badawczych i programów wymiany, jak również spotkań i szkoleń naukowców w ramach programów mobilności międzynarodowej, zakładająca jak największe rozpowszechnianie wyników badań.
4. Strony dążą do tego, aby we współpracy takiej uczestniczyły właściwe instytucje szkolnictwa wyższego, ośrodki badawcze i sektory produkcji, w szczególności MŚP.

ARTYKUŁ 23

Energia

Strony podejmują starania w celu zacieśnienia współpracy w sektorze energii. W tym celu Strony zgadzają się promować wzajemnie korzystne umowy, dążąc do:

- a) dywersyfikacji źródeł energii w celu poprawy bezpieczeństwa dostaw, opracowania nowych i odnawialnych form energii oraz współpracy w zakresie działalności w obu kierunkach łańcucha dystrybucji energii przemysłowej;
- b) rozsądnego wykorzystania energii dzięki wspólnemu wysiłkowi dostawców i odbiorców oraz zacieśnienie współpracy w zakresie zwalczania zmian klimatycznych, w tym poprzez mechanizm czystego rozwoju w ramach protokołu z Kioto;

- c) wspierania transferu technologii służących zrównoważonej produkcji i wykorzystaniu energii;
- d) rozwiązania kwestii związków między przystępnym cenowo dostępem do usług energetycznych a zrównoważonym rozwojem.

ARTYKUŁ 24

Transport

1. Strony dążą do współpracy we wszystkich właściwych obszarach polityki transportowej, mając na względzie poprawę przepływu towarów i pasażerów, wspieranie bezpieczeństwa, bezpieczeństwa w transporcie morskim i lotniczym, rozwoju zasobów ludzkich, ochrony środowiska oraz poprawę wydajności swoich systemów transportu.
2. Współpraca może mieć odpowiednio formę:
 - a) wymiany informacji o polityce transportowej Stron i przyjętych praktykach, w szczególności dotyczących transportu miejskiego, transportu na obszarach wiejskich, transportu śródlądowego i morskiego oraz ich logistyki, wzajemnych połączeniach i interoperacyjności multimodalnych sieci transportowych, jak również zarządzania drogami, koleją, portami i lotniskami;
 - b) możliwego wykorzystanie europejskiego systemu globalnej nawigacji satelitarnej (Galileo), z naciskiem na kwestie stanowiące przedmiot wspólnego zainteresowania.

- c) dialogu w dziedzinie usług transportu lotniczego, mającego na celu dalszy rozwój stosunków dwustronnych między Stronami w dziedzinach stanowiących przedmiot wspólnego zainteresowania; w tym zmiany niektórych elementów istniejących dwustronnych umów dotyczących usług transportu lotniczego między Indonezją a poszczególnymi państwami członkowskimi w celu dostosowania ich do odpowiednich przepisów ustawowych i wykonawczych Stron oraz zbadania możliwości dalszego rozwoju współpracy w dziedzinie transportu lotniczego;
- d) dialogu w dziedzinie usług transportu morskiego, mającego na celu nieograniczony dostęp do międzynarodowego rynku i handlu morskiego i na zasadach komercyjnych, zaniechanie wprowadzania klauzul podziału ładunku, traktowania narodowego oraz stosowania klauzul najwyższego uprzywilejowania w stosunku do statków należących do obywateli bądź przedsiębiorstw drugiej Strony oraz przyznanie prawa do świadczenia usług transportu bezpośredniego (tzw. „od drzwi do drzwi”);
- e) wprowadzenie norm i przepisów w dziedzinie bezpieczeństwa i zapobiegania zanieczyszczeniom, w szczególności w odniesieniu do transportu morskiego i lotniczego, zgodnie z odpowiednimi konwencjami międzynarodowymi.

ARTYKUŁ 25

Edukacja i kultura

1. Strony zgadzają się na wspieranie współpracy w zakresie edukacji i kultury, która w należyty sposób respektowałaby ich różnorodność, zwiększając wzajemne zrozumienie i wiedzę o swoich kulturach.

2. Strony dążą również do podejmowania odpowiednich działań celem promowania wymiany kulturalnej oraz realizowania wspólnych inicjatyw w różnych sferach kultury, w tym wspólnej organizacji wydarzeń kulturalnych. W tym względzie Strony zgadzają się również na kontynuowanie wspierania działalności Fundacji Azja-Europa.

3. Strony zgadzają się również na prowadzenie konsultacji i współpracy na właściwych forach międzynarodowych, np. w ramach UNESCO oraz na wymianę opinii dotyczących różnorodności kulturowej, w tym działań takich jak ratyfikacja i wdrażanie konwencji UNESCO w sprawie ochrony i promowania różnorodności form ekspresji kulturalnej.

4. Strony kładą ponadto nacisk na środki mające stwarzać stałe powiązania między odpowiednimi agencjami specjalistycznymi, promować wymianę informacji, know-how, studentów, ekspertów i zasobów technicznych, a także wspierać TIK w edukacji, przy wykorzystaniu funduszy oferowanych przez programy Wspólnoty w Azji Południowo-Wschodniej w zakresie edukacji i kultury oraz doświadczeń zdobytych w tej dziedzinie przez obie Strony. Obie Strony zgadzają się wspierać realizację programu Erasmus Mundus.

ARTYKUŁ 26

Prawa człowieka

1. Strony zgadzają się współpracować w zakresie promowania i ochrony praw człowieka.

2. Współpraca ta może obejmować między innymi:
 - a) wspieranie realizacji indonezyjskiego krajowego planu działań w dziedzinie praw człowieka;
 - b) promowanie praw człowieka i edukacji w tej dziedzinie;
 - c) zwiększenie kompetencji instytucji działających w zakresie praw człowieka;
3. Strony zgadzają się, że korzystne byłoby prowadzenie dialogu w tej kwestii.

ARTYKUŁ 27

Środowisko i zasoby naturalne

1. Strony zgadzają się co do potrzeby zachowania zasobów naturalnych i bioróżnorodności oraz zarządzania nimi w zrównoważony sposób, co stanowi podstawę rozwoju obecnych i przyszłych pokoleń.
2. Podczas wszystkich działań podejmowanych przez Strony w ramach tej umowy uwzględniane są wyniki światowego szczytu w sprawie zrównoważonego rozwoju, jak również wdrażanie odpowiednich wielostronnych porozumień w sprawie środowiska, obowiązujących obie Strony.
3. Strony kontynuują współpracę w ramach regionalnych programów ochrony środowiska, szczególnie w odniesieniu do:
 - a) świadomości ekologicznej oraz zdolności egzekwowania prawa;

- b) budowania potencjału w kwestiach zmian klimatycznych i efektywności energetycznej, z naciskiem na badania i rozwój, monitorowanie i analizę zmian klimatycznych oraz efektu cieplarnianego, łagodzenie skutków oraz programy adaptacyjne;
- c) budowania potencjału w zakresie uczestnictwa w wielostronnych porozumieniach w sprawie środowiska i ich wdrażania, obejmujących kwestie takie jak bioróżnorodność, bezpieczeństwo biologiczne i cites;
- d) promowania technologii ochrony środowiska, produktów oraz usług, w tym budowania potencjału w zakresie systemów zarządzania środowiskiem oraz ekoetykiet;
- e) zapobiegania nielegalnemu przewozowi przez granicę niebezpiecznych substancji, niebezpiecznych odpadów i innych rodzajów odpadów;
- f) środowiska przybrzeżnego i morskiego, jego ochrony oraz zapobiegania zanieczyszczeniu i degradacji;
- g) udziału podmiotów lokalnych w ochronie środowiska i zrównoważonym rozwoju;
- h) gospodarowania ziemią i gruntami;
- i) podjęcia środków służących zwalczaniu transgranicznego zanieczyszczenia powietrza.

4. Strony ułatwiają sobie nawzajem dostęp do prowadzonych przez siebie programów w tej dziedzinie, zgodnie z określonymi warunkami takich programów.

ARTYKUŁ 28**Leśnictwo**

1. Strony zgadzają się co do potrzeby ochrony i zachowania zasobów leśnych i ich bioróżnorodności oraz zarządzania nimi w zrównoważony sposób dla dobra obecnych i przyszłych pokoleń.
2. Strony dążą do dalszej współpracy służącej poprawie gospodarki leśnej i zwalczaniu pożarów lasów, nielegalnego wycięcia lasów oraz związanego z nim handlu, zarządzania lasami i promowania zrównoważonej gospodarki leśnej.
3. Strony opracowują programy współpracy, dotyczące między innymi:
 - a) współpracy w zakresie promowania i tworzenia instrumentów prawnych dotyczących nielegalnego wycięcia i związanego z nim handlu, prowadzonej na poziomie międzynarodowym, regionalnym i dwustronnym
 - b) budowania potencjału, badań i rozwoju;
 - c) wspierania zrównoważonego rozwoju sektora leśnego;
 - d) opracowania systemu certyfikacji lasów.

ARTYKUŁ 29

Rolnictwo i rozwój obszarów wiejskich

Strony zgadzają się rozwijać współpracę w rolnictwie i w zakresie rozwoju obszarów wiejskich.

Obszary współpracy, które mogą być dalej rozwijane, obejmują między innymi:

- a) politykę rolną i ogólne perspektywy dla rolnictwa w skali międzynarodowej;
- b) możliwości usunięcia barier w handlu roślinami uprawnymi, zwierzętami gospodarskimi i ich produktami;
- c) polityki rozwoju na obszarach wiejskich;
- d) polityki jakości w zakresie upraw, zwierząt gospodarskich oraz chronionych oznaczeń geograficznych,
- e) rozwoju rynku oraz promowania międzynarodowych stosunków handlowych;
- f) rozwoju zrównoważonego rolnictwa.

ARTYKUŁ 30

Polityka morska i rybołówstwo

Strony wspierają współpracę w zakresie polityki morskiej i rybołówstwa, na szczeblu dwustronnym i wielostronnym, szczególnie w celu promowania zrównoważonego i odpowiedzialnego rozwoju polityki morskiej i rybołówstwa oraz zarządzania nimi. Obszary współpracy mogą obejmować:

- a) wymianę informacji;
- b) wspieranie zrównoważonej i odpowiedzialnej długoterminowej polityki morskiej i rybołówstwa, w tym ochrony zasobów przybrzeżnych i morskich oraz zarządzania nimi;
- c) promowanie wysiłków służących zapobieganiu nielegalnym, niezgłaszanym i nieuregulowanym praktykom rybackim, oraz
- d) rozwój rynku i budowanie potencjału.

ARTYKUŁ 31

Zdrowie

1. Strony zgadzają współpracować w sektorze zdrowia w dziedzinach stanowiących przedmiot wzajemnego zainteresowania, w celu rozszerzenia działań w dziedzinie badań, zarządzania systemem opieki zdrowotnej, odżywiania, farmakologii, środków profilaktyki medycznej, poważnych chorób zakaźnych, takich jak ptasia grypa, pandemia grypy, HIV/AIDS i SARS, jak również chorób niezakaźnych takich jak rak oraz choroby serca, obrażenia powypadkowe i inne zagrożenia dla zdrowia, w tym uzależnienie od narkotyków.
2. Współpraca odbywa się w szczególności poprzez:
 - a) wymianę informacji i doświadczeń w wyżej wymienionych obszarach;

- b) programy w zakresie epidemiologii, decentralizacji, finansowania zdrowia, wzmocnienia pozycji władz lokalnych i zarządzania usługami zdrowotnymi;
- c) budowanie potencjału poprzez pomoc techniczną, opracowanie programów kształcenia zawodowego;
- d) programy służące poprawie opieki zdrowotnej, wsparciu działań powiązanych, w tym między innymi zmniejszeniu umieralności noworodków i matek;

ARTYKUŁ 32

Statystyka

Strony zgadzają się wspierać, zgodnie z dotychczasowymi działaniami dotyczącymi współpracy statystycznej między Wspólnotą a ASEAN, harmonizację metod i praktyk statystycznych, w tym gromadzenie i rozpowszechnianie danych statystycznych, a tym samym możliwość wykorzystania, na wspólnie akceptowanych warunkach, danych o handlu towarami i usługami oraz, w bardziej ogólnym kontekście, danych o jakimkolwiek obszarze objętym przedmiotową umową, który wiąże się z przetwarzaniem danych statystycznych, obejmującym gromadzenie, analizę i rozpowszechnianie.

ARTYKUŁ 33

Ochrona danych osobowych

1. Strony zgadzają się podjąć działania w tej dziedzinie, ze wspólnym celem poprawy stopnia ochrony danych osobowych, biorąc pod uwagę najlepsze praktyki międzynarodowe, takie jak te zawarte w wytycznych Narodów Zjednoczonych w sprawie skomputeryzowanych archiwów danych osobowych (rezolucja Zgromadzenia Ogólnego Narodów Zjednoczonych nr 45/95 z dnia 14 grudnia 1990 r.)
2. Współpraca w zakresie ochrony danych osobowych może obejmować między innymi pomoc techniczną w formie wymiany informacji i wiedzy fachowej, przy uwzględnieniu przepisów ustawowych i wykonawczych Stron.

ARTYKUŁ 34

Migracja

1. Strony potwierdzają znaczenie wspólnych wysiłków w zarządzaniu przepływami migracyjnymi między swoimi terytoriami, a w celu wzmocnienia współpracy ustanawiają wszechstronny dialog w kwestiach związanych z migracją, w tym nielegalną migracją, przemytem i handlem ludźmi, jak również ochroną osób potrzebujących ochrony międzynarodowej. Kwestie dotyczące migracji są zawarte w krajowych strategiach rozwoju gospodarczego i społecznego obu Stron. Obie Strony zgadzają się przestrzegać zasad humanitarnych podczas rozwiązywania problemów związanych z migracją.

2 Współpraca między Stronami powinna być zgodna z oceną szczegółowych potrzeb, dokonana poprzez wzajemne konsultacje pomiędzy Stronami oraz powinno się ją realizować zgodnie z odpowiednim obowiązującym prawodawstwem Stron. Współpraca między innymi koncentruje się na:

- a) podejmowaniu działań w związku z podstawowymi przyczynami migracji;
- b) rozwoju i wdrażaniu ustawodawstwa krajowego i praktyk krajowych zgodnie z odpowiednim prawem międzynarodowym obowiązującym obie strony, w szczególności w celu zapewnienia przestrzegania zasady „non-refoulement”;
- c) kwestiach uznanych za przedmiot wspólnego zainteresowania w dziedzinie wiz, dokumentów podróży oraz zarządzania kontrolą granic;
- d) zasadach przyjmowania, jak również prawach i statusie osób przyjętych, sprawiedliwym traktowaniu oraz integracji przebywających legalnie obcokrajowców, edukacji oraz szkoleniach, środkach przeciwko rasizmowi i ksenofobii;
- e) budowaniu potencjału technicznego i ludzkiego;
- f) ustanowieniu skutecznej polityki zapobiegania nielegalnej imigracji, przemytowi ludzi oraz handlowi ludźmi, w tym również ustanowieniu metod zwalczania siatek przemytniczych oraz ochronie ofiar takiego przemytu;
- g) kwestii powrotu osób przebywających nielegalnie na terytorium któregośkolwiek z państw w warunkach poszanowania ludzkiej godności oraz ich readmisji zgodnie z ust. 3;

3. W ramach współpracy na rzecz zapobiegania i kontroli nielegalnej imigracji, bez uszczerbku dla potrzeby ochrony ofiar handlu ludźmi, Strony zgadzają się ponadto:

- a) identyfikować swoich domniemanych obywateli i przyjmować wszystkich swoich obywateli przebywających nielegalnie na terytorium któregoś z państw członkowskich lub Indonezji, na wniosek drugiej strony, a także bez zbędnej zwłoki i dalszych formalności po ustaleniu obywatelstwa;
- b) zapewnić swoim obywatelom podlegającym readmisji odpowiednie do tego celu dokumenty tożsamości;

4. Strony zgadzają się na podjęcie negocjacji – na wniosek jednej ze Stron – w celu zawarcia porozumienia regulującego szczególne zobowiązania Stron w zakresie readmisji, w tym zobowiązania w zakresie readmisji odpowiednich obywateli i obywateli innych krajów.

Uwzględniona zostanie również kwestia bezpieczeństwa.

ARTYKUŁ 35

Zwalczanie przestępczości zorganizowanej i korupcji

Strony zgadzają się na współpracę i wnoszenie wkładu w proces zwalczania przestępczości zorganizowanej, przestępczości gospodarczej i finansowej oraz korupcji, dzięki pełnej zgodności ze swoimi obowiązującymi międzynarodowymi zobowiązaniami w tej dziedzinie, w tym skutecznej współpracy w odzyskiwaniu majątku i środków uzyskanych w wyniku czynów korupcyjnych. To postanowienie stanowi zasadniczy element niniejszej umowy.

ARTYKUŁ 36

Współpraca w zakresie zwalczania narkotyków

1. W swoich odpowiednich ramach prawnych Strony współpracują w celu zapewnienia kompleksowego i zrównoważonego podejścia poprzez skuteczne działania i koordynację działań odpowiednich organów, również w sektorze zdrowia, edukacji, egzekwowania prawa – w tym służb celnych – a także w sektorze społecznym, wymiaru sprawiedliwości, spraw wewnętrznych i prawnych regulacji rynku, w celu redukcji w jak największym stopniu podaży i popytu na narkotyki oraz handlu narkotykami, jak również wpływu narkotyków na osoby je zażywające i na ogół społeczeństwa, jak również w celu bardziej skutecznego zapobiegania wykorzystywaniu prekursorów chemicznych do nielegalnej produkcji narkotyków i substancji psychotropowych.
2. Strony mogą uzgodnić środki współpracy służące osiągnięciu tych celów. Działania opierają się na powszechnie uznanych zasadach zgodnie z odpowiednimi konwencjami międzynarodowymi, deklaracjami politycznymi oraz Deklaracją specjalną w sprawie wytycznych zmierzających do redukcji popytu na narkotyki, zatwierdzoną przez dwudziestą specjalną sesję Zgromadzenia Ogólnego Narodów Zjednoczonych w sprawie Narkotyków w czerwcu 1998 r.
3. Współpraca między Stronami może obejmować wymianę opinii w sprawie ram prawnych i najlepszych praktyk, jak również wsparcie techniczne i administracyjne w następujących obszarach: zapobieganie uzależnieniu od narkotyków i leczenie uzależnień, obejmujące szereg metod, łącznie z łagodzeniem szkód związanych z nadużywaniem narkotyków; centra informacji i punkty monitorujące; szkolenie personelu; badania dotyczące narkotyków; współpraca sądowa i policyjna oraz zapobieganie wykorzystywaniu prekursorów chemicznych używanych do nielegalnej produkcji narkotyków oraz substancji psychotropowych. Strony mogą zgodzić się na włączenie innych obszarów.

4. Strony mogą współpracować w celu promowania alternatywnych strategii zrównoważonego rozwoju służących ograniczeniu w największym stopniu areału nielegalnych upraw narkotyków, w szczególności konopi indyjskich.

ARTYKUŁ 37

Współpraca w zakresie zwalczania prania brudnych pieniędzy

1. Strony zgadzają się co do potrzeby podjęcia działań i współpracy w celu zapobiegania wykorzystywaniu ich systemów finansowych do prania zysków z działalności przestępczej, takiej jak handel narkotykami i korupcja.
2. Obie Strony zgadzają się współpracować w zakresie technicznego i administracyjnego wsparcia służącego rozwojowi i wdrażaniu regulacji oraz skutecznemu funkcjonowaniu mechanizmów zwalczania procederu prania brudnych pieniędzy i finansowania terroryzmu, w tym odzyskiwania majątku i środków uzyskanych w wyniku czynów korupcyjnych.
3. Współpraca pozwala na wymianę istotnych informacji w ramach odpowiednich przepisów oraz przyjęcie właściwych norm celem zwalczania prania brudnych pieniędzy i finansowania terroryzmu, odpowiadających normom przyjętym przez Wspólnotę Europejską oraz odpowiednie podmioty międzynarodowe działające w tym obszarze, takie jak Grupa Robocza ds. Finansowych (FATF).

ARTYKUŁ 38

Społeczeństwo obywatelskie

1. Strony uznają rolę i potencjalny wkład zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego, w szczególności środowiska akademickiego, w dialog oraz współpracę w ramach tej umowy, jak również zobowiązują się do wspierania skutecznego dialogu ze społeczeństwem obywatelskim oraz jego skutecznego udziału społeczeństwa obywatelskiego w tym procesie.
2. Zgodnie z zasadami demokratycznymi oraz przepisami ustawowymi i wykonawczymi każdej Strony, zorganizowane społeczeństwo obywatelskie może:
 - a) brać udział w politycznym procesie decyzyjnym na szczeblu krajowym;
 - b) być informowane o wynikach konsultacji dotyczących strategii rozwoju i współpracy oraz polityk sektorowych, a także brać w udział w takich konsultacjach, szczególnie w obszarach, które go dotyczą, włączając w to wszystkie etapy procesu rozwoju;
 - c) zarządzać w przejrzysty sposób wszelkimi zasobami finansowymi przyznanymi mu na wsparcie jego działalności,
 - d) brać udział we wdrażaniu programów współpracy, w tym budowania zdolności, w dziedzinach, które dotyczą społeczeństwa obywatelskiego.

ARTYKUŁ 39**Współpraca w zakresie modernizacji państwa
i administracji państwowej**

W oparciu o szczegółową ocenę potrzeb Strony mogą w ramach wzajemnych konsultacji podjąć współpracę w celu modernizacji swojej administracji publicznej, między innymi w zakresie:

- a) poprawy wydajności organizacyjnej;
- b) poprawy efektywności instytucji w zakresie świadczonych usług;
- c) zapewnienia przejrzystego zarządzania środkami publicznymi oraz odpowiedzialności za nie;
- d) poprawy ram prawnych i instytucjonalnych;
- e) rozwijania zdolności instytucjonalnych na rzecz projektowania i wdrażania polityki (świadczenie usług publicznych, konstrukcji i wykonania budżetu, przeciwdziałania korupcji);
- f) wzmocnienia systemów sądowniczych;
- g) poprawy mechanizmów egzekwowania prawa i agencji działających w tej dziedzinie.

ARTYKUŁ 40**Środki współpracy**

1. Strony zgadzają się uruchomić odpowiednie środki, w tym również środki finansowe w zakresie, w jakim pozwalają im na to zasoby, którymi dysponują, oraz obowiązujące przepisy prawne, celem wywiązania się z wykonania założeń współpracy uzgodnionych w umowie.
2. Strony zachęcają Europejski Bank Inwestycyjny do kontynuowania swoich operacji w Indonezji, zgodnie ze jego procedurami i kryteriami finansowania oraz indonezyjskimi przepisami ustawowymi i wykonawczymi.

TYTUŁ VI**RAMY INSTYTUCJONALNE****ARTYKUŁ 41****Wspólny Komitet**

1. Strony zgadzają się ustanowić w ramach niniejszej umowy Wspólny Komitet składający się z przedstawicieli obu stron na najwyższym możliwym szczeblu, który ma następujące zadania:
 - a) zapewnienie sprawnego funkcjonowania i wykonywania umowy;

- b) ustalenie priorytetów w związku z celami umowy;
- c) wyeliminowanie różnic wynikających ze stosowania lub interpretacji niniejszej umowy;
- d) wydanie zaleceń dla Stron-sygnatariuszy niniejszej umowy w celu promowania założeń umowy oraz w stosownych przypadkach rozstrzygnięcie wszelkich rozbieżności w stosowaniu lub interpretacji niniejszej umowy.

2. Wspólny Komitet zbiera się co najmniej raz na dwa lata, na przemian w Brukseli i w Indonezji, w terminie ustalonym za porozumieniem stron. W drodze porozumienia pomiędzy Stronami można również zwoływać nadzwyczajne posiedzenia Wspólnego Komitetu. Wspólnemu Komitetowi przewodniczy naprzemiennie każda ze Stron. Porządek posiedzeń Wspólnego Komitetu jest ustalany w drodze porozumienia między Stronami.

3. Wspólny Komitet może ustanowić specjalistyczne grupy robocze celem udzielenia mu wsparcia w wykonywaniu jego zadań. Te grupy robocze zdają szczegółowe sprawozdania ze swej działalności Wspólnemu Komitetowi na każdym z jego posiedzeń.
4. Strony mogą również uzgodnić przydzielenie Wspólnemu Komitetowi zadań celem zapewnienia właściwego funkcjonowania jakiegokolwiek umowy lub protokołu sektorowego, które zostały zawarte lub zostaną zawarte między Wspólnotą a Indonezją.
5. Wspólny Komitet przyjmuje swój własny regulamin do celów stosowania umowy.

TYTUŁ VII

PRZEPISY KOŃCOWE

ARTYKUŁ 42

Klauzula przyszłego rozwoju

1. Strony mogą za wzajemną zgodą dokonywać w umowie zmian, rewizji oraz rozszerzyć niniejszą umowę w celu zacieśnienia współpracy, w tym poprzez uzupełnienie jej za pomocą umów lub protokołów dotyczących szczególnych sektorów lub działań.

2. W odniesieniu do wdrażania niniejszej umowy każda z umawiających się Stron może przedstawić propozycje dotyczące rozszerzenia zakresu współpracy, biorąc pod uwagę doświadczenie uzyskane podczas jej stosowania.

ARTYKUŁ 43

Inne umowy

1. Bez uszczerbku dla odpowiednich postanowień Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską, ani przedmiotowa umowa, ani działania podejmowane na jej mocy nie mają wpływu na uprawnienia państw członkowskich do podejmowania działań w ramach współpracy dwustronnej z Indonezją, lub też do zawierania, w odpowiednich przypadkach, nowych umów o partnerstwie i współpracy z Indonezją.
2. Niniejsza umowa nie wpłynie na stosowanie lub wykonywanie zobowiązań podjętych przez odpowiednie Strony w stosunkach ze stronami trzecimi.

ARTYKUŁ 44

Mechanizm rozwiązywania sporów

1. W przypadku rozbieżności dotyczących stosowania lub interpretacji niniejszej umowy każda ze Stron może odwołać się do Wspólnego Komitetu.
2. Wspólny Komitet będzie zajmował się rozbieżnościami zgodnie z art. 41 ust. 1 lit. c) i d).
3. W przypadku gdy jedna ze Stron uzna, że druga Strona nie wypełniła któregoś ze swoich zobowiązań wynikających z niniejszej umowy, może podjąć właściwe środki. Przedtem jednak, z wyjątkiem szczególnie nagłych przypadków, powinna dostarczyć Wspólnemu Komitetowi wszelkie odpowiednie informacje konieczne do dokładnego zbadania sytuacji w celu znalezienia rozwiązania zadowalającego obie Strony.

4. Strony uznają, że do celów prawidłowej interpretacji i właściwego stosowania w praktyce niniejszej umowy, wyrażenie „szczególnie nagłe przypadki” zawarte w ust. 3 oznacza przypadki istotnego naruszenia niniejszej umowy przez jedną ze Stron. Istotne naruszenie umowy polega na:

- (i) zerwaniu niniejszej umowy w sposób nieprzewidziany w zasadach ogólnych prawa międzynarodowego, lub
- (ii) złamaniu zasadniczych elementów umowy, opisanych w art. 1 ust. 1, art. 3 ust. 2 i art. 35.

5. Przy wyborze środków pierwszeństwo należy przyznać tym, które w najmniejszym stopniu zakłócają funkcjonowanie niniejszej umowy. O środkach tych powiadamia się niezwłocznie drugą Stronę oraz stają się one przedmiotem konsultacji w ramach Wspólnego Komitetu na wniosek drugiej Strony.

ARTYKUŁ 45

Infrastruktura

Aby ułatwić współpracę w ramach niniejszej umowy, obie Strony zgadzają się udzielić niezbędnej infrastruktury odpowiednio upoważnionym ekspertom i urzędnikom zaangażowanym w realizację współpracy w celu wykonywania ich zadań, zgodnie z wewnętrznymi zasadami i regulacjami obu Stron.

ARTYKUŁ 46

Terytorialny zakres stosowania

Niniejsza umowa obowiązuje z jednej strony na terytorium, na którym obowiązuje Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską zgodnie z warunkami określonymi w Traktacie, z drugiej strony na terytorium Indonezji.

ARTYKUŁ 47

Definicja pojęcia „Strony”

Do celów niniejszego układu określenie „Strony” oznacza z jednej strony Wspólnotę lub jej państwa członkowskie lub Wspólnotę i jej państwa członkowskie, zgodnie z ich stosownymi uprawnieniami, a z drugiej strony Republikę Indonezji.

ARTYKUŁ 48

Wejście w życie i okres obowiązywania

1. Niniejsza umowa wchodzi w życie w pierwszym dniu miesiąca następującego po dacie, z którą ostatnia Strona powiadomiła drugą Stronę o zakończeniu procedur prawnych koniecznych do tego celu.

2. Niniejsza umowa jest ważna przez okres pięciu lat. Umowa jest automatycznie przedłużana na kolejne okresy jednego roku, chyba że jedna ze Stron powiadomi pisemnie drugą Stronę o swoim zamiarze nieprzedłużania niniejszej umowy, sześć miesięcy przed końcem kolejnego rocznego okresu.
3. Wszelkie zmiany do niniejszej umowy wprowadzane są za porozumieniem Stron. Wszelkie zmiany nabierają mocy prawnej, dopiero kiedy ostatnia Strona poinformuje drugą Stronę, że dopełnione zostały wszystkie konieczne formalności.
4. Niniejsza umowa może zostać rozwiązana przez jedną ze Stron poprzez pisemne powiadomienie o wypowiedzeniu przekazane drugiej Stronie. Wypowiedzenie nabiera mocy sześć miesięcy po otrzymaniu powiadomienia przez drugą Stronę.

ARTYKUŁ 49

Zgłoszenie

Zgłoszenia należy kierować odpowiednio do Sekretarza Generalnego Rady Unii Europejskiej oraz Ministra Spraw Zagranicznych Republiki Indonezji.

ARTYKUŁ 50

Teksty autentyczne

Niniejszą umowę sporządzono w językach: angielskim, bułgarskim, czeskim, duńskim, estońskim, fińskim, francuskim, greckim, hiszpańskim, litewskim, łotewskim, maltańskim, niderlandzkim, niemieckim, polskim, portugalskim, rumuńskim, słowackim, słoweńskim, szwedzkim, węgierskim i włoskim oraz indonezyjskim, teksty w każdym z tych języków są na równi autentyczne.

Sporządzono w dwóch egzemplarzach w Dżakarcie dnia dziewiątego listopada roku dwa tysiące dziewiątego.

AKT KOŃCOWY

Pełnomocnicy:

WSPÓLNOTY EUROPEJSKIEJ, zwanej dalej „Wspólnotą”,

Oraz

KRÓLESTWA BELGII,

REPUBLIKI BUŁGARII,

REPUBLIKI CZESKIEJ,

KRÓLESTWA DANII,

REPUBLIKI FEDERALEJ NIEMIEC,

REPUBLIKI ESTOŃSKIEJ,

IRLANDII,

REPUBLIKI GRECKIEJ,

KRÓLESTWA HISZPANII,

REPUBLIKI FRANCUSKIEJ,

REPUBLIKI WŁOSKIEJ,

REPUBLIKI CYPRYJSKIEJ,

REPUBLIKI ŁOTEWSKIEJ,

REPUBLIKI LITEWSKIEJ,

WIELKIEGO KSIĘSTWA LUKSEMBURGA,

REPUBLIKI WĘGIERSKIEJ,

MAŁTY,

KRÓLESTWA NIDERLANDÓW,

REPUBLIKI AUSTRII,

RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ,

REPUBLIKI PORTUGALSKIEJ,

RUMUNII,

REPUBLIKI SŁOWENII,

REPUBLIKI SŁOWACKIEJ,

REPUBLIKI FINLANDII,

KRÓLESTWA SZWECJI,

ZJEDNOCZONEGO KRÓLESTWA WIELKIEJ BRYTANII I IRLANDII PÓŁNOCNEJ,

Umawiające się Strony Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską oraz Traktatu o Unii Europejskiej, dalej zwane „państwami członkowskimi”,

z jednej strony, oraz

REPUBLIKA INDONEZJI,

z drugiej strony,

spotykające się w Dżakarcie w dniu 9 listopada 2009 r. w sprawie podpisania Umowy ramowej o wszechstronnym partnerstwie i współpracy między Wspólnotą Europejską i jej państwami członkowskimi, z jednej strony, a Republiką Indonezji, z drugiej strony, przyjęły Umowę ramową o wszechstronnym partnerstwie i współpracy.

Pełnomocnicy państw członkowskich oraz pełnomocnik Republiki Indonezji odnotowują następujące jednostronne oświadczenie Wspólnoty Europejskiej:

„Postanowienia niniejszej umowy, które objęte są częścią III tytułem IV Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską, są wiążące dla Zjednoczonego Królestwa i Irlandii jako oddzielnych Umawiających się Stron, a nie jako części Wspólnoty Europejskiej, dopóki Zjednoczone Królestwo lub Irlandia (w zależności od przypadku) nie powiadomi Indonezji, że zostało(-a) objęte(-a) tymi postanowieniami jako część Wspólnoty Europejskiej zgodnie z Protokołem w sprawie stanowiska Zjednoczonego Królestwa i Irlandii, załączonym do Traktatu o Unii Europejskiej i Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską. To samo ma zastosowanie do Danii, zgodnie z Protokołem w sprawie stanowiska Danii załączonym do wspomnianych traktatów.”

Sporządzono w dwóch egzemplarzach w Dżakarcie dnia dziewiątego listopada roku dwa tysiące dziewiątego.

FRAMEWORK AGREEMENT
ON COMPREHENSIVE PARTNERSHIP AND COOPERATION
BETWEEN THE EUROPEAN COMMUNITY AND
ITS MEMBER STATES, OF THE ONE PART, AND
THE REPUBLIC OF INDONESIA,
OF THE OTHER PART

THE EUROPEAN COMMUNITY,

hereinafter referred to as "the Community" and

THE KINGDOM OF BELGIUM,

THE REPUBLIC OF BULGARIA,

THE CZECH REPUBLIC,

THE KINGDOM OF DENMARK,

THE FEDERAL REPUBLIC OF GERMANY,

THE REPUBLIC OF ESTONIA,

IRELAND,

THE HELLENIC REPUBLIC,

THE KINGDOM OF SPAIN,

THE FRENCH REPUBLIC,

THE ITALIAN REPUBLIC,

THE REPUBLIC OF CYPRUS,

THE REPUBLIC OF LATVIA,

THE REPUBLIC OF LITHUANIA,

THE GRAND DUCHY OF LUXEMBURG,

THE REPUBLIC OF HUNGARY,

MALTA,

THE KINGDOM OF THE NETHERLANDS,

THE REPUBLIC OF AUSTRIA,

THE REPUBLIC OF POLAND,

THE PORTUGUESE REPUBLIC,

ROMANIA,

THE REPUBLIC OF SLOVENIA,

THE SLOVAK REPUBLIC,

THE REPUBLIC OF FINLAND,

THE KINGDOM OF SWEDEN,

THE UNITED KINGDOM OF GREAT BRITAIN AND NORTHERN IRELAND,

Contracting Parties to the Treaty establishing the European Community and the Treaty on European Union, hereinafter referred to as the "Member States",

of the one part, and

THE GOVERNMENT OF THE REPUBLIC OF INDONESIA,

of the other part,

Hereinafter jointly referred to as "the Parties",

CONSIDERING the traditional links of friendship between the Republic of Indonesia and the Community, and the close historical, political and economic ties which unite them,

WHEREAS the Parties attach particular importance to the comprehensive nature of their mutual relationship,

REAFFIRMING the attachment of the Parties to the respect for the principles enshrined in the Charter of the United Nations,

REAFFIRMING the commitment of the Parties to the respect, promotion and protection of democratic principles and fundamental human rights, rule of law, peace and international justice as laid down, *inter alia*, in the United Nations Universal Declaration on Human Rights, the Rome Statute and other international human rights instruments where these are applicable to both Parties,

REAFFIRMING respect for sovereignty, territorial integrity and national unity of the Republic of Indonesia,

REAFFIRMING their attachment to the principles of the rule of law and of good governance, and their desire to promote economic and social progress for their peoples, taking into account the principle of sustainable development and environmental protection requirements,

REAFFIRMING that the most serious crimes of concern to the international community must not go unpunished and that those who are accused of them should be brought to justice and if found guilty should be duly punished and that their effective prosecution must be ensured by taking measures at national level and by enhancing global collaboration,

EXPRESSING their full commitment to fighting all forms of trans-national organised crime and terrorism in compliance with international law, including human rights law, humanitarian principles on migratory and refugee issues and international humanitarian law and to establishing effective international cooperation and instruments to ensure their eradication,

WHEREAS the Parties recognise that the adoption of relevant international conventions and other relevant UNSC Resolutions including UNSC Resolution 1540 underlie the commitment of the whole international community to fight against proliferation of weapons of mass destruction,

RECOGNISING the need to both strengthen disarmament as well as non-proliferation obligations under international law, *inter alia*, in order to exclude the danger posed by weapons of mass destruction,

RECOGNISING the importance of the Cooperation Agreement of 7 March 1980 between the European Economic Community and Indonesia, Malaysia, the Philippines, Singapore and Thailand – member countries of the Association of South-East Asian Nations (ASEAN) and subsequent accession protocols,

RECOGNISING the importance of strengthening the existing relationship between the Parties with a view to enhancing cooperation between them, and their common will to consolidate, deepen and diversify their relations in areas of mutual interest on the basis of equality, non-discrimination, respect for the natural environment and mutual benefit,

CONFIRMING their desire to enhance, taking account of activities undertaken in the regional framework, the cooperation between the Community and the Republic of Indonesia, based on shared values and mutual benefit,

PURSUANT to their respective laws and regulations,

HAVE AGREED AS FOLLOWS:

TITLE I**NATURE AND SCOPE****ARTICLE 1****General Principles**

1. **Respect for democratic principles and fundamental human rights, as laid down in the Universal Declaration of Human Rights and other international human rights instruments applicable to both Parties underpins the internal and international policies of both Parties and constitutes an essential element of this Agreement.**
2. **The Parties confirm their shared values as expressed in the Charter of the United Nations.**
3. **The Parties confirm their commitment to promoting sustainable development, cooperating to address the challenge of climate change and contributing to reaching the Millennium Development Goals.**
4. **The Parties reaffirm their commitment to the Paris Declaration of 2005 on Aid Effectiveness and agree to strengthen cooperation with a view to further improving development performance.**

5. The Parties reaffirm their attachment to the principles of good governance, the rule of law, including the independence of the judiciary, and the fight against corruption.
6. The implementation of this Partnership and Cooperation Agreement shall be based on the principles of equality and mutual benefit.

ARTICLE 2

Aims of Cooperation

With a view to strengthening their bilateral relationship, the Parties undertake to hold a comprehensive dialogue and promote further cooperation between them on all sectors of mutual interest. Their efforts will in particular be aimed at:

- (a) establishing cooperation bilaterally and in all relevant regional and international *fora* and organisations;
- (b) developing trade and investment between the Parties to their mutual advantage;
- (c) establishing cooperation in all trade and investment-related areas of mutual interest, in order to facilitate trade and investment flows and to prevent and remove obstacles to trade and investment, including where appropriate, ongoing and future regional EC-ASEAN initiatives;

- (d) establishing cooperation in other sectors of mutual interest, notably tourism, financial services; taxation and customs; macro-economic policy; industrial policy and SMEs; information society; science and technology; energy; transport and transport safety; education and culture; human rights; environment and natural resources, including marine environment; forestry; agriculture and rural development; cooperation on marine and fisheries; health; food safety; animal health; statistics; personal data protection; cooperation on the modernisation of the state and public administration; and intellectual property rights;
- (e) establishing cooperation on migration issues, including legal and illegal migration, smuggling and trafficking in human beings;
- (f) establishing cooperation on human rights and legal affairs;
- (g) establishing cooperation on countering the proliferation of weapons of mass destruction;
- (h) establishing cooperation on combating terrorism and transnational crimes, such as the manufacturing and trafficking of illicit drugs and their precursors and money laundering;
- (i) enhance existing and encourage possible participation of both Parties within relevant sub-regional and regional cooperation programmes;
- (j) raising the profiles of both Parties in each others' regions;
- (k) promoting people-to-people understanding through cooperation of various non-governmental entities such as think-tanks, academics, civil society, and the media, in the form of seminars, conferences, youth interaction and other activities.

ARTICLE 3

Countering the Proliferation of Weapons of Mass Destruction

1. The Parties consider that the proliferation of weapons of mass destruction and their means of delivery, both to state and non-state actors, represents one of the most serious threats to international stability and security.
2. The Parties therefore agree to cooperate and to contribute to countering the proliferation of weapons of mass destruction and their means of delivery through full compliance with and national implementation of their existing obligations under multilateral disarmament and non-proliferation treaties/conventions, as well as other multilaterally negotiated agreements and international obligations under the Charter of the United Nations. The Parties agree that this provision constitutes an essential element of this agreement.
3. The Parties further agree to cooperate in and take steps towards strengthening the implementation of international instruments on disarmament and non-proliferation of weapons of mass destruction, applicable to both Parties, amongst others through sharing of information, expertise and experience.
4. The Parties agree also to cooperate and to contribute to countering the proliferation of weapons of mass destruction and their means of delivery, by taking action towards signing, ratifying, or acceding to, as appropriate, and fully implement all other relevant international instruments.

5. The Parties furthermore agree to cooperate towards the establishment of effective national export controls, to prevent proliferation, controlling the export as well as transit of Weapons of Mass Destruction (WMD) related goods, including through WMD end-use control on dual use technologies and with effective sanctions for breaches of export controls.
6. The Parties agree to establish a regular political dialogue that will accompany and consolidate these elements. Such dialogue may take place on a regional basis.

ARTICLE 4

Legal Cooperation

1. The Parties shall cooperate on issues pertaining to the development of their legal systems, laws and legal institutions, including on their effectiveness, in particular by exchanging views and expertise as well as by capacity building. Within their powers and competences, the Parties shall endeavour to develop mutual legal assistance in criminal matters and extradition.
2. The Parties reaffirm that the most serious crimes of concern to the international community as a whole must not go unpunished and that those who are accused of them should be brought to justice and if found guilty should be duly punished.
3. The Parties agree to cooperate on the implementation of the Presidential Decree on the National Plan of Action of Human Rights 2004-2009, including preparations for the ratification and implementation of international human rights instruments, such as the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide, and the Rome Statute on the International Criminal Court.
4. The Parties agree that a dialogue between them on this matter would be beneficial.

ARTICLE 5

Cooperation in Combating Terrorism

1. The Parties, reaffirming the importance of the fight against terrorism, and in accordance with applicable international conventions, including human rights instruments and international humanitarian law, as well as with their respective legislation and regulations, and, taking into account the UN Global Counter-Terrorism Strategy, contained in the UNGA Resolution No. 60/288 of 8 September 2006, and the Joint EU-ASEAN Declaration on cooperation to combat terrorism of 28 January 2003, agree to cooperate in the prevention and suppression of terrorist acts.
2. The Parties shall, in the framework of the implementation of Resolution 1373 of the UN Security Council and other relevant UN resolutions, international conventions and instruments applicable to both Parties, cooperate in combating terrorism, through *inter alia*:
 - exchange of information on terrorist groups and their support networks in accordance with international and national law;
 - exchange of views on means and methods used to counter terrorism, including in technical fields and training, and by exchange of experiences in respect of terrorism prevention;

- cooperation on law enforcement, strengthening of the legal framework and addressing conditions conducive to the spread of terrorism;
- cooperation on the promotion of border control and management, strengthening capacity building through the establishment of networking, training and education programmes, exchange of visits of high officials, academics, analysts and field operators, and organising seminars and conferences.

TITLE II

COOPERATION IN REGIONAL AND INTERNATIONAL ORGANISATIONS

ARTICLE 6

The Parties undertake to exchange views and cooperate within the framework of regional and international fora and organisations such as the United Nations, ASEAN-EU dialogue, ASEAN Regional Forum (ARF), the Asia-Europe Meeting (ASEM), the United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD) and the World Trade Organisation (WTO).

TITLE III

BILATERAL AND REGIONAL COOPERATION

ARTICLE 7

1. For each sector of dialogue and cooperation under this Agreement, and while giving due emphasis to matters under bilateral cooperation, both sides agree to carry out the related activities at bilateral or regional level or through a combination of both frameworks. In choosing the appropriate framework, the Parties will seek to maximise the impact on and reinforce the involvement of all interested parties, while making the best possible use of available resources, taking account of the political and institutional feasibility, and, where appropriate, ensuring coherence with other activities involving the Community and ASEAN partners.

2. The Community and Indonesia may, as appropriate, decide to extend financial support to cooperation activities in the areas covered by the agreement or in relation to it, in accordance with their respective financial procedures and resources. This cooperation may in particular include organisation of training schemes, workshops and seminars, exchanges of experts, studies, and other actions agreed by the Parties.

TITLE IV

COOPERATION ON TRADE AND INVESTMENT

ARTICLE 8

General Principles

1. The Parties shall engage in a dialogue on bilateral and multilateral trade and trade-related issues with a view to strengthening bilateral trade relations and advancing the multilateral trade system.
2. The Parties undertake to promote the development and diversification of their reciprocal commercial exchanges to the highest possible level and to their mutual benefit. They undertake to achieve improved market access conditions by working towards the elimination of barriers to trade, in particular through the timely removal of non-tariff barriers and by taking measures to improve transparency, having regard to the work carried out by international organisations in this field.
3. Recognising that trade plays an indispensable role in development, and that assistance in the form of trade preferences schemes have proven beneficial to developing countries, the Parties endeavour to strengthen their consultation on such assistance in full WTO compliance.
4. The Parties shall keep each other informed concerning the development of trade and trade-related policies such as agricultural policy, food safety policy, animal health policy, consumer policy, hazardous chemical substances, and waste management policy.

5. The Parties shall encourage dialogue and cooperation to develop their trade and investment relations, including the provision of technical capacity building to solve problems, in the areas referred to under Articles 9 to 16.

ARTICLE 9

Sanitary and Phytosanitary (SPS) Issues

The Parties shall discuss and exchange information on legislation, certification and inspection procedures, within the framework of the WTO Agreement on Sanitary and Phytosanitary matters (SPS), the International Plant Protection Convention (IPPC), the Office International des Epizooties (OIE) and the CODEX Alimentarius Commission (CAC).

ARTICLE 10

Technical Barriers to Trade (TBT)

The Parties shall promote the use of international standards and co-operate and exchange information on standards, conformity assessment procedures and technical regulations, especially within the framework of the WTO Agreement on Technical Barriers to Trade (TBT).

ARTICLE 11**Intellectual Property Rights Protection**

The Parties shall cooperate on improving and enforcing Intellectual Property protection and utilisation based upon best practices, and enhancing the dissemination of the knowledge thereof. Such cooperation may include exchange information and experience on issues such as the practice, promotion, dissemination, streamlining, management, harmonisation, protection and effective application of intellectual property rights, the prevention of abuses of such rights, the fight against counterfeiting and piracy.

ARTICLE 12**Trade Facilitation**

The Parties shall share experiences and examine possibilities to simplify import, export and other customs procedures, increase transparency of trade regulations and develop customs cooperation, including mutual administrative assistance mechanisms and also seek convergence of views and joint action in the context of international initiatives. The Parties will pay special attention to increasing the security dimension of international trade, including transport services, and to ensuring a balanced approach between trade facilitation and the fight against fraud and irregularities.

ARTICLE 13**Customs Cooperation**

Without prejudice to other forms of cooperation provided for under this Agreement, both Parties state their interest, in considering the possibility, in the future, of the conclusion of a protocol on customs cooperation, including mutual assistance, within the institutional framework laid down in this Agreement.

ARTICLE 14**Investment**

The Parties shall encourage a greater flow of investment through the development of an attractive and stable environment for reciprocal investment through a consistent dialogue aimed at enhancing understanding and cooperation on investment issues, exploring administrative mechanisms to facilitate investment flows, and promoting a stable, transparent, open and non-discriminatory investment regime.

ARTICLE 15**Competition Policy**

The Parties shall promote the effective establishment and application of competition rules and the dissemination of information in order to foster transparency and legal certainty for enterprises operating in each other's markets.

ARTICLE 16**Services**

The Parties shall establish a consistent dialogue notably aimed at exchanging information on their respective regulatory environments, promoting access to each other's markets, promoting access to sources of capital and technology, promoting trade in services between both regions and in third countries' markets.

TITLE V**COOPERATION IN OTHER SECTORS****ARTICLE 17****Tourism**

1. The Parties may cooperate in order to improve the exchange of information and establish best practice so as to ensure balanced and sustainable development of tourism in accordance with the World Tourism Organization's Global Code of Ethics for Tourism and with sustainability principles which form the basis of the local Agenda 21 process.

2. The Parties may develop cooperation on safeguarding and maximising the potential of natural and cultural heritage, mitigating tourism negative impacts, and increasing positive contribution of tourism business to local community sustainable development, *inter alia*, by developing eco-tourism, respecting the integrity and interests of local communities, and improving training in the tourism industry.

ARTICLE 18

Financial Services

The Parties agree to foster, according to their needs and within the framework of their respective programmes and legislation, cooperation on financial services.

ARTICLE 19

Economic Policy Dialogue

1. The Parties agree to cooperate on promoting the exchange of information and the sharing of experiences on their respective economic trends and policies, as well as the sharing of experiences on economic policies including within the context of regional economic cooperation and integration.

2. The Parties endeavour to deepen the dialogue between their authorities on economic matters which, as agreed by the Parties, may include areas such as monetary policy, fiscal (including tax) policy, public finance, and macroeconomic stabilisation and external debt.
3. The Parties recognise the importance of improving transparency and the exchange of information in order to facilitate the enforcement of measures preventing the avoidance or evasion of taxes, within the context of their respective legal frameworks. They agree to improve cooperation in this area.

ARTICLE 20

Industrial Policy and SME Cooperation

1. The Parties, taking into account their respective economic policies and objectives, agree to promote industrial policy cooperation in all fields deemed suitable, with a view to improving the competitiveness of small and medium-sized enterprises (SMEs), *inter alia*, through:
 - exchanging information and experiences on creating framework conditions for SMEs to improve their competitiveness;
 - promoting contacts between economic operators, encouraging joint investments and establishing joint ventures and information networks notably through existing horizontal Community programmes, stimulating in particular transfers of soft and hard technology between partners;

- facilitating access to finance and markets, providing information and stimulating innovation exchanging good practice on access to finance particularly for micro– and small enterprises;
- Joint research projects in selected industrial areas and cooperation on standards and conformity assessment procedures and technical regulations, as mutually agreed.

2. The Parties shall facilitate and support the relevant activities established by the private sectors of both sides.

ARTICLE 21

Information Society

The Parties, recognising that information and communication technologies are key elements of modern life and of vital importance to economic and social development, shall endeavour to cooperate, and such cooperation shall, *inter alia*, focus on:

- (a) facilitating comprehensive dialogue on the different aspects of the Information Society, in particular electronic communications policies and regulation including universal service, licensing and general authorisations, protection of privacy and personal data, and the independence and efficiency of the regulatory authority;
- (b) interconnection and interoperability of Community, Indonesian and Southeast Asian networks and services;

- (c) standardisation and dissemination of new information and communications technologies;
- (d) promotion of research cooperation between the Community and Indonesia in the area of Information and Communication Technologies;
- (e) joint research projects in the area of Information and Communication Technologies (ICT);
- (f) security issues/aspects of ICT.

ARTICLE 22

Science and Technology

1. The Parties agree to cooperate in the field of science and technology in areas of mutual interest, such as energy, transport, environment and natural resources and health, taking account of their respective policies.
2. The aims of such cooperation shall be to:
 - (a) encourage exchanges of information and know-how on science and technology, especially on the implementation of policies and programmes;
 - (b) promote enduring relations between the Parties' scientific communities, research centres, universities and industry;

- (c) promote human resources training;
- (d) promote other forms of mutually agreed cooperation.

3. Cooperation may take the form of joint research projects and exchanges, meetings and training of scientists through international mobility schemes, providing for the maximum dissemination of the results of research.

4. In this cooperation, the Parties shall favour the participation of their respective higher education institutions, research centres and productive sectors, in particular SMEs.

ARTICLE 23

Energy

The Parties endeavour to enhance cooperation in the energy sector. To this end, the Parties agree to promote mutually beneficial contacts with a view to:

- (a) diversifying energy supplies in order to improve security of supply, developing new and renewable forms of energy, and cooperating on upstream and downstream industrial energy activities;
- (b) achieving rational use of energy with contributions from both supply and demand sides and enhancing cooperation to combat climate change, including through the Clean Development Mechanism of the Kyoto Protocol;

- (c) fostering the transfer of technology aimed at sustainable energy production and use;
- (d) addressing the links between affordable access to energy and sustainable development.

ARTICLE 24

Transport

1. The Parties endeavour to cooperate in all relevant areas of transport policy with a view to improving the movement of goods and passengers, promoting safety, maritime and aviation safety and security, human resource development, environmental protection, and increasing the efficiency of their transport systems.
2. The forms of cooperation may include, *inter alia*:
 - (a) exchanges of information on their respective transport policies and practices, especially regarding urban, rural, inland water and maritime transport, including their logistics and the interconnection and interoperability of multimodal transport networks, as well as the management of road, railways, ports and airports;
 - (b) possible utilisation of the European global satellite navigation system (Galileo), with a focus on issues of mutual interest;

- (c) a dialogue in the field of air transport services, aiming at the further development of bilateral relations between the Parties in areas of mutual interest; including amending certain elements in existing bilateral Air Services Agreements between Indonesia and individual Member States in order to bring these into conformity with the respective laws and regulations of the Parties, and to examine possibilities for further development of cooperation in the field of air transport;
- (d) a dialogue in the field of maritime transport services aiming at unrestricted access to the international maritime markets and trades on a commercial basis, abstention from introducing cargo sharing clauses, national treatment and MFN clause for vessels operated by nationals or companies of the other Party and issues related to door-to-door transport services;
- (e) the implementation of security, safety and pollution prevention standards and regulations, notably as regards maritime transport and aviation, in line with the relevant International Conventions.

ARTICLE 25

Education and Culture

1. The Parties agree to promote education and cultural cooperation that duly respects their diversity, in order to enhance mutual understanding and the knowledge of their respective cultures.

2. The Parties endeavour to take appropriate measures to promote cultural exchanges and carry out joint initiatives in various cultural spheres including the joint organisation of cultural events. In this regard, the Parties also agree to continue supporting the activities of the Asia-Europe Foundation.

3. The Parties agree to consult and cooperate in relevant international *fora*, such as the UNESCO, and to exchange views on cultural diversity including developments such as the ratification and the implementation of the UNESCO Convention on the Protection and Promotion of the Diversity of Cultural Expressions.

4. The Parties shall furthermore place emphasis on measures designed to create links between their respective specialist agencies, to encourage exchanges of information and publications, know-how, students, experts and technical resources, to promote ICT in education, and taking advantage of the facilities offered by Community programmes in Southeast Asia in the area of education and culture as well as the experience that both Parties have acquired in this area. Both sides also agree to promote the implementation of the Erasmus Mundus programme.

ARTICLE 26

Human Rights

1. The Parties agree to cooperate in the promotion and protection of human rights.

2. Such cooperation may include, *inter alia*:
 - (a) supporting the implementation of the Indonesian National Plan of Action of Human Rights;
 - (b) human rights promotion and education;
 - (c) strengthening of human rights-related institutions;
3. The Parties agree that a dialogue between them on this matter would be beneficial.

ARTICLE 27

Environment and Natural Resources

1. The Parties agree on the need to conserve and manage in a sustainable manner natural resources and biological diversity as a basis for the development of current and future generations.
2. The outcome of the World Summit on Sustainable Development as well as the implementation of relevant multilateral environmental agreements applicable to both Parties shall be taken into account in all activities undertaken by the Parties under this Agreement.
3. The Parties endeavour to continue their cooperation in the regional programmes on protection of the environment, specifically as regards:
 - (a) environmental awareness and law enforcement capacity;

- (b) capacity building on climate change and energy efficiency focused on research and development, monitoring and analysis of climate change and greenhouse effects, mitigating and adaptation programs;
- (c) capacity building for participating in and implementing multilateral environmental agreements, including biodiversity, biosafety and CITES;
- (d) promoting environmental technologies, products and services, including capacity building in environmental management systems and environmental labelling;
- (e) prevention of illegal transboundary movement of hazardous substances, hazardous wastes and other forms of waste;
- (f) coastal and marine environment, conservation, pollution, and degradation control;
- (g) local participation in environmental protection and sustainable development;
- (h) soils and land management;
- (i) taking measures to counter transboundary haze pollution.

4. The Parties shall encourage mutual access to their programmes in this field, in accordance with the specific terms of such programmes.

ARTICLE 28**Forestry**

1. The Parties agree on the need to protect, conserve, and manage in a sustainable manner forest resources and their biological diversity for the benefit of current and future generations.
2. The Parties endeavour to continue their cooperation to improve forest and land fire management, combating illegal logging and its associated trade, forest governance, and the promotion of sustainable forest management.
3. The Parties shall develop cooperation programmes, among others on:
 - (a) cooperation via the relevant international, regional and bilateral fora on promoting the establishment of legal instruments, dealing with illegal logging and related trade;
 - (b) capacity building, research and development;
 - (c) Support for the development of a sustainable forest sector;
 - (d) the development of forest certification.

ARTICLE 29**Agriculture and Rural Development**

The Parties agree to develop cooperation on agriculture and rural development. Areas of cooperation that can be further developed among others are:

- (a) agricultural policy and international and agricultural outlook in general;
- (b) the possibilities for removing barriers to trade in crops, livestock, and their products;
- (c) development policy in rural areas;
- (d) quality policy for crops, and livestock, and Protected Geographical Indications;
- (e) market development and the promotion of international trade relations;
- (f) development of sustainable agriculture.

ARTICLE 30**Marine and Fisheries**

The Parties shall encourage marine and fisheries cooperation, at bilateral and multilateral level, particularly in view of promoting sustainable and responsible marine and fisheries development and management. Areas of cooperation may include:

- (a) exchange of information;
- (b) supporting sustainable and responsible long term marine and fisheries policy including conservation and management of coastal and marine resources;
- (c) promoting efforts to prevent and combat illegal, unreported and unregulated fishing practices and
- (d) market development and capacity building.

ARTICLE 31

Health

1. The Parties agree to cooperate in the health sector in areas of mutual interest, with a view to strengthening activities in the fields of research, health system management, nutrition, pharmaceuticals, preventive medicine, major communicable diseases such as Avian and pandemic influenza, HIV/AIDS, SARS, as well as non-communicable diseases such as cancer and cardiac diseases, traffic injuries and other health threats, including drug dependence.
2. Cooperation shall take place mainly through:
 - (a) exchange of information and experiences in the abovementioned areas;

- (b) programmes on epidemiology, and decentralisation, health financing, community empowerment and administration of health services;
- (c) capacity building through the technical assistance, development of vocational training programmes;
- (d) programmes to improve health services, and to support related activities including among others the reduction of infant and maternal mortality rates.

ARTICLE 32

Statistics

The Parties agree to promote in accordance with existing activities on statistical cooperation between the Community and ASEAN, the harmonisation of statistical methods and practice including the gathering and dissemination of statistics, thus enabling them to use, on a mutually acceptable basis, statistics on trade in goods and services and, more generally, on any other area covered by this Agreement which lends itself to statistical processing, such as collection, analysis and dissemination.

ARTICLE 33**Personal Data Protection**

1. The Parties agree to engage in this field, with the mutual aim of improving the level of protection of personal data bearing in mind best international practice, such as that contained in the United Nations Guidelines for the Regulation of Computerized Personal Data Files (UN General Assembly Resolution 45/95 of 14 December 1990).
2. Cooperation on protection of personal data may include, inter alia, technical assistance in the form of exchange of information and expertise taking into account the laws and regulations of the Parties.

ARTICLE 34**Migration**

1. The Parties reaffirm the importance of joint efforts in managing migratory flows between their territories and with a view to strengthening cooperation, they shall establish a comprehensive dialogue on all migration-related issues, including illegal migration, smuggling and trafficking in human beings, as well as the protection of those in need of international protection. Migration aspects shall be included in the national strategies for economic and social development of both Parties. Both Parties agree to respect humanitarian principles in addressing migratory issues.

2. Cooperation between the Parties should be according to a specific needs-assessment conducted in mutual consultation between the Parties and be implemented in accordance with the relevant legislation of the Parties in force. The cooperation, *inter alia*, will focus on:

- (a) addressing root causes of migration;
- (b) development and implementation of national legislation and practices in accordance with relevant international laws applicable to both Parties and, in particular, to ensure the respect of the principle of "non-refoulement";
- (c) issues identified as being of mutual interest in the field of visas, travel documents and border control management;
- (d) admission rules, as well as the rights and status of persons admitted, fair treatment and integration of lawfully residing non-nationals, education and training, measures against racism and xenophobia;
- (e) technical and human capacity building;
- (f) the establishment of an effective and preventive policy against illegal migration, smuggling and trafficking in human beings, including ways to combat networks of smugglers and traffickers and protect the victims of such trafficking;
- (g) the return, under humane and dignified conditions, of persons residing illegally including the promotion of their voluntary return, and the readmission of such persons in accordance with paragraph 3.

3. Within the framework of the cooperation to prevent and control illegal immigration and without prejudice to the need for protection of victims of human trafficking, the Parties further agree to:

- (a) identify their alleged nationals and readmit any of their nationals illegally present on the territory of a Member State or Indonesia, upon request and without undue delay and further formalities once nationality has been established;
- (b) provide their readmitted nationals with appropriate identity documents for such purposes.

4. The Parties, upon request, agree to negotiate with a view to conclude an agreement regulating the specific obligations for the Parties on readmission, including an obligation for the readmission of their respective nationals and nationals of other-countries. This would also address the issue of stateless persons.

ARTICLE 35

Combating Organised Crime and Corruption

The Parties agree to cooperate and contribute to the fight against organised, economic and financial crime and corruption through full compliance with their existing mutual international obligations in this area including on effective cooperation in the recovery of assets or funds derived from acts of corruption. This provision constitutes an essential element of this Agreement.

ARTICLE 36

Cooperation in Combating Illicit Drugs

1. Within their respective legal frameworks the Parties shall cooperate to ensure a comprehensive and balanced approach through effective action and coordination between the competent authorities including from the health, education, law enforcement including custom services, social, justice and interior sectors, legal market regulations, with the aim of reducing to the greatest extent possible the supply, trafficking and demand of illicit drugs as well as their impact on drug users and society at large and to achieve a more effective prevention of diversion of chemical precursors used for the illicit manufacture of narcotic drugs and psychotropic substances.
2. The Parties shall agree on means of cooperation to attain these objectives. Actions shall be based on commonly agreed principles along the lines of the relevant international conventions, the Political Declaration and the Special Declaration on the guiding principles of drug demand reduction, approved by the Twentieth United Nations General Assembly Special Session on Drugs in June 1998.
3. The cooperation between the Parties may comprise exchanges of views on legislative frameworks and best practices, as well as technical and administrative assistance in the following areas: prevention and treatment of drug abuse, covering a wide range of modalities including reduction of harm related to drug abuse; information and monitoring centres; training of personnel; drug related research; judicial and police cooperation and the prevention of diversion of chemical precursors used for the illicit manufacture of narcotic drugs and psychotropic substances. The Parties may agree to include other areas.

4. The Parties may cooperate to promote sustainable alternative development policies aimed at reducing to the greatest extent possible illicit drugs cultivation, with particular reference to cannabis.

ARTICLE 37

Cooperation in Combating Money Laundering

1. The Parties agree on the need to work towards and to cooperate on preventing the use of their financial systems to launder the proceeds of all criminal activities such as drug trafficking and corruption.

2. Both Parties agree to cooperate on technical and administrative assistance aimed at the development and implementation of regulations and the effective functioning of mechanisms to combat money laundering and financing of terrorism including on recovery of assets or funds derived from the proceeds of crimes.

3. The cooperation shall allow exchanges of relevant information within the framework of respective legislations and the adoption of appropriate standards to combat money laundering and financing of terrorism equivalent to those adopted by the Community and relevant international bodies active in this area, such as the Financial Action Task Force on Money Laundering (FATF).

ARTICLE 38**Civil Society**

1. The Parties recognise the role and potential contribution of organised civil society, especially academics, in the dialogue and cooperation process under this agreement and agree to promote effective dialogue with organised civil society and its effective participation.
2. In accordance with democratic principles and the laws and regulations of each Party, organised civil society may:
 - (a) participate in the policy-making process at national level;
 - (b) be informed of and participate in consultations on development and cooperation strategies and sectoral policies, particularly in areas concerning them, including all stages of the development process;
 - (c) manage transparently any financial resources allocated to them in support of their activities;
 - (d) participate in the implementation of cooperation programmes, including capacity building, in the areas that concern them.

ARTICLE 39

**Cooperation on the Modernisation of the State
and Public Administration**

The Parties, based upon specific needs assessment conducted through mutual consultation, agree to cooperate with a view to the modernisation of their public administration, *inter alia*:

- (a) improving organisational efficiency;
- (b) increasing institutions' effectiveness in service delivery;
- (c) ensuring transparent management of public resources and accountability;
- (d) improving the legal and institutional framework;
- (e) building capacities for policy design and implementation (public service delivery, budget composition and execution, anti-corruption);
- (f) reinforcing the judiciary systems;
- (g) improving law enforcement mechanisms and agencies.

ARTICLE 40**Means of Cooperation**

1. The Parties agree to make available the appropriate resources, including financial means, insofar as their respective resources and regulations allow, in order to fulfil the cooperation objectives set out in this Agreement.
2. The Parties shall encourage the European Investment Bank to continue its operations in Indonesia, in accordance with its procedures and financing criteria and Indonesia's laws and regulations.

TITLE VI**INSTITUTIONAL FRAMEWORK****ARTICLE 41****Joint Committee**

1. The Parties agree to establish under this Agreement a Joint Committee, composed of representatives of both sides at the highest possible level, whose tasks shall be to:
 - (a) ensure the proper functioning and implementation of this Agreement;

- (b) set priorities in relation to the aims of this Agreement;
- (c) resolve differences arising in the application or interpretation of this Agreement;
- (d) make recommendations to the Parties signatory to this Agreement for promoting the objectives of this Agreement and, where necessary, for settling any divergence in the application or interpretation of this Agreement.

2. The Joint Committee shall normally meet not less than every two years in Indonesia and Brussels alternately, on a date to be fixed by mutual agreement. Extraordinary meetings of the Joint Committee may also be convened by agreement between the Parties. The Joint Committee shall be chaired alternately by each of the Parties. The agenda for meetings of the Joint Committee shall be determined by agreement between the Parties.

3. The Joint Committee may set up specialised working groups in order to assist it in the performance of its tasks. These working groups shall make detailed reports of their activities to the Joint Committee at each of its meetings.

4. The Parties agree that it shall also be the task of the Joint Committee to ensure the proper functioning of any sectoral agreement or protocol concluded or to be concluded between the Community and Indonesia.

5. The Joint Committee shall adopt its own rules of procedure for the application of this Agreement.

TITLE VII**FINAL PROVISIONS****ARTICLE 42****Future Development Clause**

1. The Parties may by mutual consent amend, revise, and expand this Agreement with a view to enhancing the level of cooperation, including through supplementing it by means of agreements or protocols on specific sectors or activities.

2. With regard to the implementation of this Agreement, either of the Parties may put forward suggestions for widening the scope of cooperation, taking into account the experience gained in its application.

ARTICLE 43

Other Agreements

1. Without prejudice to the relevant provisions of the Treaty establishing the European Community, neither this Agreement nor action taken hereunder shall in any way affect the powers of the Member States to undertake bilateral cooperation activities with Indonesia or to conclude, where appropriate, new partnership and cooperation agreements with Indonesia.
2. This Agreement shall not affect the application or implementation of commitments undertaken by the respective Parties in relations with third parties.

ARTICLE 44

Settlement Mechanism

1. Each Party may refer to the Joint Committee any divergence in the application or interpretation of this Agreement.
2. The Joint Committee will deal with the divergence in accordance with Article 41(1)(c) and (d).
3. If either Party considers that the other Party has failed to fulfil any of its obligations under this Agreement it may take appropriate action. Before doing so, except in cases of special urgency, it shall present to the Joint Committee all the relevant information required for a thorough examination of the situation with a view to seeking a solution acceptable to the Parties.

4. The Parties agree that for the purpose of the correct interpretation and practical application of this agreement the term "cases of special urgency" in paragraph 3 means a case of the material breach of the Agreement by one of the Parties. A material breach consists in:

- (i) repudiation of the agreement not sanctioned by the general rules of international law, or
- (ii) violation of an essential element of the Agreement, as described in Articles 1(1), 3(2) and 35.

5. In the selection of actions, priority must be given to those which least disturb the functioning of this Agreement. These actions shall be notified immediately to the other Party and shall be the subject of consultations within the Joint Committee if the other Party so requests.

ARTICLE 45

Facilities

To facilitate cooperation in the framework of this Agreement, both Parties agree to grant necessary facilities to duly authorised experts and officials involved in implementing cooperation for the performance of their functions, in accordance with internal rules and regulations of both Parties.

ARTICLE 46**Territorial Application**

This Agreement shall apply to the territory in which the Treaty establishing the European Community is applied under the conditions laid down in that Treaty, on the one hand, and to the territory of Indonesia, on the other.

ARTICLE 47**Definition of the Parties**

For the purposes of this Agreement, "the Parties" shall mean the Community or its Member States or the Community and its Member States, in accordance with their respective powers, on the one hand, and the Republic of Indonesia, on the other.

ARTICLE 48**Entry into Force and Duration**

1. This Agreement shall enter into force on the first day of the month following the date on which the last Party has notified the other of the completion of the legal procedures necessary for this purpose.

2. This Agreement is valid for a period of five years. It shall be automatically extended for further successive periods of one year, unless either Party notifies the other Party in writing of its intention not to extend this Agreement six months prior to the end of any subsequent one-year period.

3. Any amendments of this Agreement shall be made by agreement between the Parties. Any amendments shall become effective only after the latter Party has notified the other that all necessary formalities have been completed.

4. This Agreement may be terminated by one Party by written notice of denunciation given to the other Party. The termination shall take effect six months after receipt of notification by the other Party.

ARTICLE 49

Notification

Notification shall be made to the Secretary-General of the Council of the European Union and the Minister for Foreign Affairs of the Republic of Indonesia, respectively.

ARTICLE 50

Authentic Text

This Agreement is drawn up in the Bulgarian, Czech, Danish, Dutch, English, Estonian, Finnish, French, German, Greek, Hungarian, Italian, Latvian, Lithuanian, Maltese, Polish, Portuguese, Romanian, Slovene, Spanish, Swedish, Slovak and Indonesian languages, each of these texts being equally authentic.

Done in duplicate at Jakarta on this ninth day of November in the year two thousand and nine.

FINAL ACT

The Plenipotentiaries of

THE EUROPEAN COMMUNITY, hereinafter referred to as "the Community"

And

THE KINGDOM OF BELGIUM,

THE REPUBLIC OF BULGARIA,

THE CZECH REPUBLIC,

THE KINGDOM OF DENMARK,

THE FEDERAL REPUBLIC OF GERMANY,

THE REPUBLIC OF ESTONIA,

IRELAND,

THE HELLENIC REPUBLIC,

THE KINGDOM OF SPAIN,

THE FRENCH REPUBLIC,

THE ITALIAN REPUBLIC,

THE REPUBLIC OF CYPRUS,

THE REPUBLIC OF LATVIA,

THE REPUBLIC OF LITHUANIA,

THE GRAND DUCHY OF LUXEMBOURG,

THE REPUBLIC OF HUNGARY,

MALTA,

THE KINGDOM OF THE NETHERLANDS,

THE REPUBLIC OF AUSTRIA,

THE REPUBLIC OF POLAND,

THE PORTUGUESE REPUBLIC,

ROMANIA,

THE REPUBLIC OF SLOVENIA,

THE SLOVAK REPUBLIC,

THE REPUBLIC OF FINLAND,

THE KINGDOM OF SWEDEN,

THE UNITED KINGDOM OF GREAT BRITAIN AND NORTHERN IRELAND,

Contracting Parties to the Treaty establishing the European Community and the Treaty on European Union, hereinafter referred to as "the Member States"

of the one part, and

THE REPUBLIC OF INDONESIA

of the other part,

meeting at Jakarta on 9 November 2009 for the signature of the Framework Agreement on Comprehensive Partnership and Cooperation between the European Community and its Member States, of the one part and the Republic of Indonesia, of the other part, have adopted the Framework Agreement on Comprehensive Partnership and Cooperation.

The plenipotentiaries of the Member States and the plenipotentiary of the Republic of Indonesia take note of the following Unilateral Declaration by the European Community:

"The provisions of the Agreement that fall within the scope of Part III, Title IV of the Treaty establishing the European Community bind the United Kingdom and Ireland as separate Contracting Parties, and not as part of the European Community, until the United Kingdom or Ireland (as the case may be) notifies the Republic of Indonesia that it has become bound as part of the European Community in accordance with the Protocol on the position of the United Kingdom and Ireland annexed to the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community. The same applies to Denmark, in accordance with the Protocol annexed to those Treaties on the position of Denmark."

Done in duplicate at Jakarta on this ninth day of November in the year two thousand and nine.

Po zaznajomieniu się z powyższą umową, w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej oświadczam, że:

- została ona uznana za słuszną zarówno w całości, jak i każde z postanowień w niej zawartych,
- jest przyjęta, ratyfikowana i potwierdzona,
- będzie niezmiennie zachowywana.

Na dowód czego wydany został akt niniejszy, opatrzony pieczęcią Rzeczypospolitej Polskiej.

Dano w Warszawie dnia 17 września 2010 r.

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej: *B. Komorowski*

L.S.

Prezes Rady Ministrów: *D. Tusk*